

Luka Botić

Bijedna Mara

SADRŽAJ:

PRVO PJEVANJE

DRUGO PJEVANJE

TREĆE PJEVANJE

ČETVRTO PJEVANJE

PETO PJEVANJE

ŠESTO PJEVANJE

BOTIĆEVE BILJEŠKE

PRVO PJEVANJE

Čuj, dušice, da t' istinu kažem:
Po Konjskome selu pitomome
Slijepac se pokraj vođe bata,
A vijernog svoga vođu pita:
"Što je, brate, Konjsko neveselo,
Da sve u njem tužno zašutilo?
Niti čujem momka da zapjeva,
Nit' tambure djevojci pod pendžer,
Nit' djevojke da s' u kolo prima,
Taman kuga, da čujem jauka!
Davno bilo, teke starac pamtim,
Kad se ovud prvi put dotucah,
Vraćale se mobe žetelačke,
Nit' si čuo pjesme, nit' gajdaša,
Nit' mladane šale, nit' veselja;
Svatko šuti ide uz svojega,
Rekao bi, roblje na pazaru;
Al' tad bješe i uzroka tomu:

Istom Turci ovud osili
I navili svoje gospodarstvo,
Pa je raji dotužilo bilo
Upinjuć se u novome jarmu,
Dokle nije jadu oguglala. -
Te kad drugoč opet se dotepem,
Sam sebika vjerovat ne mogu,
Kud ne vidim, da m' i uši lažu,
Tako bješe veselo u Konjskom.
Stoji klapnja nanula sokakom,
Dovikuje momak pobru svoga,
Tambur' bije, moma pocikuje,
Tko ne skače u bijesnom kolu,
Ono pjeva sve dvoje a dvoje;
Pa što bi ti reko do istinu?
Zaželih se vida očinjega,
Da progledam što mi uši kažu,
A sad m' evo treći put u Konjskom;
Kakvi su ga novi jadi snašli?!
Opustio kan' da izgorio,
U njem nije žive duše čuti."
A slijepcu vođa odgovara:
"Jesi bio, djede, ogladnio,
Kada ne ču jutros razgovora
Dvoje krasnih, čudo blizanaca
Na pendžeru kuli dizdarevoj!
Vezak vezla Melka na pendžeru,
Vezak vezla, sjetno uzdisala.
Kod nje sjedi blizanac Omere,
Sa sestrice očiju ne skida,
E mu mučno što često uzdiše;
Pa će Melku bratac upitati:
"Golubice kaži braci svome,
Za koga mi sićan vezak vezeš,
Da brat znade za koga nabavlja
Svojoj seki i zlato i svilu.
Nije meni moga troška žao,
S tebe bi se i prodao bratac,
Već bi meni, rano, teško bilo,
Da ja znadem, da te boli srce
S hude kakve neprilike tvoje."
Osmjehnu se Melka neveselo
I pogla ga golubinjim okom:

"Ne poznam ga, moj očinji vidu,
Do što mi ga ti hvališ, Omere;
Ti mi reče, da je ko ja lijep,
Tanka struka a visoka stasa,
Crna oka a mila pogleda,
A u licu zoricom obasjan,
Mila srca ko što u jedinca,
Da mu nejma daleko jednaka.
Kad uzdahnem, ja o njemu mislim."

To Omeru ne bijaše milo,
Misli nešto a kazati ne sm'je,
Žali srca svoje slatke seke.
"Jeste Adel, dušo, ko ružica,
Al' odavna sad ne viđam Adu,
Nit' je momak tebe kad vidio.
Dok bijaše veselija Melka,
Sve je Konjsko u veselju bilo,
Svaka djeva leti drugi svojoj,
Svaki momak ima razgovora;
Gdje ja bijah, tu i šala bila,
Gdje je Melka, i igra i šala,
Tad mi srce u životu bilo.
Ja tad skupim nekoliko druga,
Omrknemo u ponosnom Klisu,
Dočeka nas Adel sa tamburom,
Izmamimo djeve na pendžere,
Do danice ljubav i razgovor,
A do zore u Konjskom svanemo.
Nekad tako, sada naopako.
Omrzlo ti društvo i sastanci,
Nit' ti djevam, niti djeve tebi,
Svaka svoju sad sproveda žalost,
A momci se s mene odmetnuli,
Ranom legnu, a zorom za poslom,
Teke pamte što je nekad bilo."
"Jest, Omere, istina što kažeš,
Al' Adela nikada u Konjskom!
Dok u meni bila luda nada,
Da će momak ikad s tobom doći,
I srce mi je bilo veselije;
A sad vidim, badava je nada,
Pa mi bolje priliči samoća."
A prihvati Omer neveselo:

"Čemu, sestro, svoju mladost trošiš
Sa mislima, koje bit ne mogu?
Da s' Adelom kada besjedila,
Da ti znadeš da za tobom gine,
I s pameti da mu ne salaziš;
Djevojci je teško oči dići,
Da dragoga u oči pogleda,
Jer stid vlada i najžešću ljubav;
Kamo li je čeznut na neznanim,
I spravljati dara tuđem srcu?"
Al' to Melka ni da sluša ne će.
Zamišljeno u svoj vezak gleda,
I sama se sobom razgovara,
Razgovara kano da nariče:
"Šta ću sada ja sirota sama,
Kad se bratac od mene odmeće,
Kom sam jedna dosad sestra bila,
Na svijetu kojem sam sve bila,
Migom volja, a riječju pamet,
Duh tijelu, a zenica oku!
Šta ću sada ja sirota sama?
Zašt da usnut ne mogu još jednom,
Kao što sam snivala do sada,
Ne spavajuć puste duge noći,
Uzdišući puste duge dane;
Da je meni bratac jošte voljan
Sa srca mi skinut teške muke,
Teške želje, kojim odgovara
Ili život, ili smrt prijeka:
Vidjeti ga jednom, i tad znati,
Je l' onakvi, kakvog ga ja mislim."
Kad to ču blizanac Omere,
Hoće srce da m' od bola pukne;
Objem' rukam sestru ogrlio,
I kaže joj, samo što ne plače:
"Melko sestro, onoga mi sata,
Kad oboje svijet ugledasmo,
Reci, s kule da s' naglavce bacim,
Mog života ja ne žalim mlada,
Al' mi nemoj tako srce klati.
Proklet bio Seimović Adel,
Prokleta mu stara mati bila,
Koja ga je na svijet don'jela,

Robovali našim dušmanima,
Kada nogom turski biser gazi,

A u njedrim' nosi kaurkinju."
Što bi dalje, vođa ne zna kazat,
Al' glas ode od usta do usta,
Dokle dođe i do mojih usta,
A od mojih braćo, po volji vam,
Da glas živi il' da se ugasi.

DRUGO PJEVANJE

Još zorica zarudila nije
Nit' danica vedra zasijala,
Al' u Klisu, u oporom gradu,
Mlado momče, Turčin kano ruža,
Iz nesna se diže iz dušeka,
E mu srce mislim' osvojeno.
On poviče svog vijernog slugu:
"Ibrahime, brate, a ne slugo,
Opremaj mi đogu jedinoga,
I opremaj tovar trgovine,
Ponajviše đulsije vodice,
Štono dole djevojke najvole,
Da idemo Spljetu bijelome."
To rekao, odijelo bira
Jedno drugom kako će likovat:
Krasnom momku krasno odijelo.
To probudi ostarjelu majku
Pa mi majka svog jedinca pita:
"Oj Adele, jedini u majke,
Kuda mi se još za noći spremaš,
Kad vrijeme ne priliči putu
Od hajduka kletijeh dušmana?
Prođ' se, sinko, takvog putovanja,
E mi srce mutno progovara,
Da s' iz toga hoće izleć hudo,
da ćeš mene ubiti sirotu;
Jer kad gledam Splijet sa čardaka
Kakvi ti je divan i čaroban,
Ako s' u njem tako divne djeve,
Ja se bojim hoće te opčinit,

Hoće t' mladu prevrnuti pamet.
Dvije rane u srcu me bole,
E što ne će na putu hajduci,
Hoće klete mlade kaurkinje
Ukrasti mi sina jedinoga."
Dok starica tako jadikuje,
Mučan Adel uzdiše duboko,
A kada se naslušao majke,
Uzjašio bijesnog dogata
I otjera tovar trgovine.
Stranom jaši Adel momče mlado,
A jednako baca oko Spljetu,
Pa zapjeva sjetno neveselo:
"Spljetu grade, teško uzdisanje,
Tko te spljeo, divno li te spljeo!
Što te kiti more i brodovi,
To te kiti tvoje župno polje,
A brane te čelik-bedemovi,
O kojijem Turci taman ginu,
Da bi mi se u te udomili
I savili pitomo gnijezdo.
Odžalit bi sve na sv'jetu mogo,
Štograd imam vatra da popali,
I da voda raznese u more,
Tek da mi je od proroka usnut:
Hoće Turci za života moga
Sa spljetskog ponosnog zvonika
Mujezime stambulske slušati!
Divna l' tada za Turčina pl'jena.
Ja svoj plijen s pameti bi smeo
Sa jedine kaurke djevojke,
Koja mi je srce izgorjela,
A svojijem licem i očima."
Adel pjesmom srce razgovara,
A kako ga pjesma zamislila,
I ne čuje lomnom Rupotinom,
Gdje mi Turci iz rosnih Poljana
Sa dizdarom iz ravnog Konjskoga
Na svojijem bijesnim konjima
Štropotaju niz brdo kamenje.
No njeg čuo Konjački dizdare,
Razumio pjesmu Adelovu,
Gdje g' obmami tanka kaurkinja;

Pa dizdaru to pomučno bilo,
Te on daje iz pištolja glasa,
Do tri puta svog glasnika pali,
Devet puta odjekuje brdo.
Tada veli Ibrahime sluga:
"To je ago, konjački dizdare,
Ja poznajem njegova glasnika;
No dizdare il' je u nevolji,
Ili se je b'jesan pomamio,
Što po triput svog glasnika pali;
Već da njega, ago pričekamo
S njegovijem ostalijem društvom;
U putu je društvo do nevolje,
A dizdare, čuo jesam kazat,
Ima kćerku mjezimicu Melku,
Kakvoj nejma u ljepoti druge
Naokolo na devet konaka,
Pa s' dizdare hvali prijanima,
Kada s njima sjedne u divane,
Da on goji svoje mjezimice
Baš za tebe, suđeno ako je.
Da ti, ago, moju pamet kažem,
Ako s' ikad oženiti misliš
I do srca ljubiti djevojče,
Ne odbijaj dizdarove Melke;
A dizdar je glavit prijatelju,
Sa tri sina, tri sokolovića,
Junački se vitez okrilati,
Te kud pomoć, tu odmoći može
Pustim blagom i smrtnim megdanom."
Al' to Adel ni da čuje neće,
Već on pušta đogatu na volju,
Prebacuje brdo i nebrdo,
I tek će se časom ustaviti,
Da napoji u Solinu đoga.
Istom đogo digo s vode glavu,
Al' eto ti konjačkog dizdara,
Mamen leti na gojnom doratu,
Kan' da mu je za nevolju ljutu;
Kod Adela uprav s' ustavio,
On mi počme Adelu besjedit:
"Stani, Ado, kud te sila tjera,
Što ne čekaš Ibrahima slugu?"

Gdje je pazar a bez trgovine?
I' i Spljetu srce zaostalo
Kod lijepe mlade kaurkinje,
Pa bez srca biva poginuti?"
Oštar susret, još oštiji Adel:
"Moje srce, a tvoja nebriga,
Niti treba kakvog kalauza."
Plane dizdar kao siva munja:
"Jeste briga, Seimović Adel,
Jeste briga, ona te ubila!
Jer u srca dva lica imadeš
Da okrenut možeš svakojako!
Ako ljubiš skota kaurkoga,
Od proroka proketo ti bilo,
No dok moje ne ramenim glave
I riječi mojijem sinovma,
U zo čas si po sijedu majku
Opčinio srce moje Melke.
A kažem ti volju samog Alah,
Ili ti je Melka suđenica,
Ili si se glavom našalio,
Gdje ne bilo prilike za šalu."
To izusti konjački dizdare,
A bijesan ne zna šta da radi,
Veće vadi sablju iz korica,
Dvaput mahne po vrbovom granju,
Granje pokri i njega i konja,
I pokrilo Adela i konja.
Trgoše se konji ispod granja,
Planu vatra Adelu na licu
Šćaše pamet da mu se pomrsi,
Da zametne sa dizdarom kavgu,
Srećom dizdar smućen prihvatio:
"Ču li, Ado, ikad kazivati,
A tako ti tvoje stare majke.
A tako je hladnu ne ljubio,
Da je Turčin, gospodskog koljena,
Za bijele zore uranio,
A da sluge konja ne spremaju,
Već da sprema jedinica kćerka,
Ljubi jadna konja babinoga,
Da donese s babom dobre glase,
A svom babi uzjahat ne dade,

Već ga ljubi u skut i čizmu,
A suzama nakvasila lice.
Pa zaklinje oca rodenoga,
Da joj ne da dragog kaurkinji,
Bar da ne da za života njena.
Djetetu je otac vjeru dao:
Ne će Turčin ljubiti kaurkinje,
Dok mi sablja za šibu vrijedi;
No bude li do sudbine klete,
I sramote Turkinje djevojke,
Otac hoće pregorjet dijete,
Svojom rukom život joj učasit,
No kad život učasi Turčinu,
Kog je prorok i vjera proklela.
Eto t' more, sreće što ti kobim,
Do ako si ruke pouzdane,
Il' se možeš u kaure uzdat,
Da ti mogu drukčije otkobit."
Da je kome pogledati bilo,
Kako dizdar očima sijeva
I u licu probljeđuje plaho,
Za Adela bi se uplašio
I krasnu mu mladost požalio;
Al' je Adel srca slobodnoga,
Slobodnoga i zaljubljenoga,
Ne će oka zemlji oboriti,
No u čudu kazuje dizdaru:
"Ama, ago, života mi moga,
I tako mi očinjega vida,
Tako s njima više ne gledao,
Što mi duša vidjeti najvoli,
Ako ikad vidjeh tvoje Melke,
Ako ikad s njome probesjedih,
Ako ikad pozdrava poručih."
Al' to dizdar da vjeruje ne će,
Već ostade glavom mahajući.
Ode Adel konju se sveteći,
Konja muči, a sebi govori:
"Ne ću, tužan ljubiti nametkinje,
Ma ja zbilja izgubio glavu.
Nek se hvali dizdarova Melka
I lijepa gospodskog roda,
Kad mi nije po srcu suđena.

Što bi tada rekla moja Mara,
Da djevojci drugoj vjeru zadam?
Što bi rekla, kad bi čula kazat:
Ide Adel dizdarevoj Melki,
Adel ljubi prelijepu Melku?
Mila draga bi mi protužila,
Bi me mila stala proklinjati,
I Bog bi joj prihvatio kletve;
Ne ću, zlato, života mi moga,
Života mi i moga i tvoga." -
U tom konjic naglo pod njim zazre,
Kročit ne će, no ušima striže:
Od čuda se jeste uplašio!
Ukraj puta biljar bira bilje,
Čudnovate nošnje i oprave,
A čudnije pameti i posla,
Bilje bira a pjeva iz tiha:
"Da me hoće draga
Zdravo dočekati,
Zdravo dočekati,
Milo pozdraviti:
Što miносиš, zlato,
Iz tog Klisa tvoga? -
Ja ti nosim, dušo,
Rumenu jabuku,
I nosim ti, dušo,
Đulsije vodice,
I nosim ti, dušo,
Srce obranjeno;
Pram jabuci, dušo,
Da mi se rumeniš,
Da uzdišeš, dušo,
Mirisom ružice,
A da vidaš, dušo,
Srce obranjeno."
Oj Adele i mučna pameti,
De se sada od čuda razberi
A pred tijem strašnjem čovjekom
I njegovom pjesmom i pameti!
Al' u njemu jadnom siromahu
Srce kipi, pamet se razmeće;
On ne može da se čudu čudi
Veće štrepi, jedva progovara:

"Otkud pjesme, biljaru, od kuda,
A tako ti zdravlja i života!"
A čudan se čovjek ispravio,
Gleda momka, hoće ga pojesti,
Pa ga plaši tihim posmijehom:
"Kad me питаš i baš želiš znati, -
Otkuda bi pjesma do iz srca?
Kad mi srce štogod milo kaže,
Od veselja kako da ne pjevam?
Ako li mi štogod tužna kaže,
Ja procvilim, te i tako pjevam.
Ovo bilje, a za tuđe zdravlje,
Teke što ga moje oko bira
Te i pjesma što mi srce pjeva,
Srce pjeva, ali o drugome."
Kad to reče, poklima perčinom,
Pa se tiho Adelu približi,
Vedrijem mu licem tajno kaže:
"Brat po srcu, bratski pogledaj me;
Pjesnik sam ti, o ljubavi pjevam,
Kad mi srce njene tajne ganu,
I u pjesmi tajne očitujem,
Što mi samo srce tajno šapće;
A srce je okat prorok tajna,
Okatijeg u Boga nejmade."
Zbunjen Adel oči oborio
Pred pjesnikom ponizan i stidan,
I jedva će od stida upitat:
"Dobar pjesnik, tako t' srca tvoga,
Štono znade da razbere tajne,
Moš li znati da je Mara vjera,
I da neće vjeru pogaziti?"
Razvedri se lice pjesnikovo
Posmijehom čarobne radosti:
"Tvrda vjera u Marije jeste,
Jeste tvrda, pram ljubavi jeste."
Pa se opet pjesnik sneveseli:
"Tvrđa vjera od života njenog;
I život se jadne ugasi,
A ljubav se njena ne ugasi.
No, Adele, zapamti pjesnika,
U nevolji brat hoće da t' bude."
Tad s' okrene pjesnik opet pjevat,

Pjevajući pobirati bilje;
Adel ode Spljetu zbunjen, sjetan,
Nosi sobom pjesnika u glavi
I njegove tajne kobne r'ječi:
"No, Adele, zapamti pjesnika,
U nevoji brat hoće da t' bude."

Kad proljećem spusti s' tiha rosa,
Nježan cvijet kako se poklopi,
I kako se travka svaka snimi,
Dok je blago sunce ne obasja!
A kad sunce veselo prosine,
Cvijet svaki veselo s' uzvisi
I radosno mirisom zapjeva,
Svaka travka pogleda u sunce
I zapjeva zelenilom svojim.
Tako jaši Adel sjetan, snužden,
Dok ne stiže divan Spljet na pogled,
A kad Spljeta divna ugledao
I pomisli ugledat djevojku
Preljepu Maru, milu Maru,
Zaboravi na Melkinu ljubav,
Zaboravi pjesnika biljara;
Čelo mu se mlado razvedrilo,
Srce mu je mlado zakucalo,
Konja igra, o konju ne misli,
Pjeva nešto, a ne zna šta pjeva,
Spljetu žuri, dok i u Spljet dođe.
Na pazaru mjesto uhvatio,
Svoje staro nekadašnje mjesto
Sretno mjesto sretnoga sastanka,
Djevojačkog prvoga pogleda,
I prvoga glasa mednih usta.
Al' je rano, jošte nikog nejma,
Kada nejma mladih kaurkinja...
Stoji graja žurnih trgovaca,
Trgovinu noseć i redajuć,
Stoji graja krčmara, mesara;
Svak se dobrom veseli pazaru,
Svak se nada novcu i dobitku,
Jedan Adel o novcu ne misli.
Na zemlju je skrstiv noge sjeo,
Ti bi reko, čeka Ibrahima,

A njem pamet kod drugog računa.
Onomad je rano silazio
I u putu obišao Turke;
Svak je mnio: Adel će na pazar;
A Adel je smeo pazar s glave,
Već on uprav Vorničevoj kući,
Pokraj kuće dva tri puta prođe,
Dok mu nješto milo zazvonilo
Preko zida iz Vornića bašče.
Dvije sestre veselo govore,
Šta će koja kupit na pazaru;
Mara reče, đulsije vodice,
Ivanica nešto drugo reče,
Al' Adelu dalje ne bi čuti,
Jer ugleda staroga Vornića,
Pa mu bješe brzo odlaziti,
Jer starina za šalu ne znade.
Tad je Adel sretan pošo kući
Pjevajući, konja igrajući,
A sad misli šta ne može smislit:
Hoće sestre doći, možda ne će!
Jest došao Ibrahime sluga,
I stigli su Turci iz Poljana
Sa dizdarom iz ravnog Konjskoga,
I sila se zgrnulo Turaka,
Sila raje i sila kaura,
Al' s njih Adel i ne kreće glave,
Već sumoran tumara očima
Po lijepim mladim kaurkinjam.
Mnoga ga je tanka pogledala,
Gledeći ga mnoga j' uzdahnula,
Jeste mnoga pokraj njega prošla,
Lijepom se momku osmjehnula,
A mnoga je stala kod Adela,
Da šta kupi od Tureta krasnog,
Il' da čuje, da koju izusti,
Ili barem da ga priupita:
"Nešto si nam sjetan, Adeliću!" -
Sve to Adel vidi i ne vidi,
Sve to Adel čuje i ne čuje,
Jer je nešto sjetan i zamišljen.
Milo oko, rumene usnice
Ne smiju se više kano prije,

Ne kazuju niza dva bisera,
Slatkim glasom ne romone često,
Kao što su romonile prije,
Već s' otvore silom i zamalo.
Al' se Adel na jednoč ispravi,
Radost mu je ožarila lice,
Od radosti očima sijeva.
Kud je mlađan upeo očima,
Otud ide golema starina,
Obrve mu kriju trepavice,
A vjese mu brčine sijede,
Al' vesela hoda i govora.
Nuz njeg idu do četiri sina,
Sve junaci stasa i uzrasta,
Junačkoga lica i pogleda,
Do jednoga, što je golobrado.
U svakoga bogate haljine,
U svakoga izbrano oružje;
Teško onom, i jao mu majci,
Na koga se slože i polete.
Svatko im se uklanja iz puta,
Smjerenom im svatko pozdrav daje,
I za zdravlje junačko upita.
Ali ni tud jošte čuda nejma,
Već za njima istom čudo ide,
Jesu čudo, dvije krasne sestre!
Što j' na njima svile i kadife,
Pusta zlata i dragog kamenja!
Otkud krojač da onako skroji,
I otkuda vještog kujundžije
Da im divno onako sakuje
Pram ponosnom stasu i uzrastu,
Pram bijelom licu i rumenom,
Pram očima čarnoga pogleda,
Prama vedrom čelu djevojačkom!
Ta gladan će od glada poginut,
Hoće žedan poginut od žeđe,
A s njih oka ne će snimit moći;
Kamo l' ne će pamet se zamrsit,
Kamo l' ne će srce poludjeti
Sa mladosti take i ljepote?
Idu sestre za ćakom i braćom,
Sestra sestru za ručicu drži,

Sestra sestru milosno pogleda,
Među sobom tajno šaputaju.
Jesu stidne dvije golubice!
Jesu mile i jesu smjerene!
Al' je mlađa i plašljiva nešto,
I plašljiva i odnekud sjetna.
Uz rođenu sestru prionula
Kano čedo kad se majci mazi,
A bojazan pogled oborila,
Kan' da s' boji sestrina ukora;
Pa će stidna tajno joj kazati:
"Ivanice, slatka moja sestro,
Ja bih sada, vjeruj, najvoljela
Da nijesmo ni došli na pazar.
Tako mi je oko srca teško,
Neka mutna nepoznana strava,
Neka tamna i zlokobna slutnja,
Kano mora na srcu mi leži,
A ne mogu da je se oprostim;
O da nam je sad kod kuće biti!..."
Istom Mara sestri se istuži
I uz nju se bolje prigrllila,
Oko joj se nehotice otme,
Te opazi sretnoga Adela
I sretne se s njegovijem okom!
Slatki Bože, što ne stavi svijet,
Da se dolje pomakao nije,
Da taj rajski pogled ne pokvariš!
Tko čeznuo nije za ljepotom,
Tko ginuo nije za anđelom,
Tko gorio nije tajnom vatrom,
Jest nesretnik na gorkom svijetu,
Jer ne znade što je blažen pogled,
Ne zna kako kroz pogled jedini
Unakrst se svijet u raj stvara!
Sretan Adel u svoj raj zagleda,
I u jednoč zemlju zaboravi
I na zemlji sve što rajsko nije,
Pa zapjeva blažen i presretan:
"U Turčina đulvodica
Slatko miriše;
Al' je ljepša djevojčica,
Ljepša od ruže;

A ja Turčin ginem za djevojkom,
Za djevojkom, krotkom golubicom!

U Turčina bio vosak,

Bio izbiran;

Al' djevojka još bjelija

No je vosak sam;

A ja Turčin ginem za djevojkom,
Za djevojkom, krotkom golubicom!

U Turčina med je sladak,

Sladak presladak;

Al' riječi djevojčice

Slade od meda;

A ja Turčin ginem za djevojkom,
Za djevojkom, krotkom golubicom!

U Turčina žerav konjic

Kao pelivan;

Al' ni konjic nije stasan

Kao djevojka;

A ja Turčin ginem za djevojkom,
Za djevojkom, krotkom golubicom!"

Dok je Adel pjesmu ispjevao,

Mnoga ga je milo pogledala,

Mnogo srce i samo uzdahnu;

A Turci se grohotom nasmiju

I zavidni bacaju se šalam,

I govore: "Adel je zatravljen!"

Samo jedan ne govori ništa,

Već osniva zlosretne osnove.

A kad Adel to vidi i čuje,

Na noge je skočio od muke,

Usjednuo hitroga đogata

I zvjezdomce kući poletio.

TREĆE PJEVANJE

Zla ne bi bilo, veseo je Adel,

Veseo je, Bog bi znao zašto;

Od radosti uzima tamburu,

Koju davno uzimao nije,

Pa se penje na visoki čardak,

Skrstiv noge u debelom hladu,

Po tamburi stao prebirati,
A iz tanka grla pjesme pjevat,
Sve momačke nekadašnje pjesme
O djevojkam i o milovanju,
O mlađanom svakom ludovanju.
To je čula ostarjela majka:
Čudo joj je, al' i milo joj je;
Iz ruku je poso ispustila.
Pram čardaku i prama jedincu
Na prozor se stara naslonila,
Sina gleda, srce joj se smije,
Gleda sina, pa je uzdahnula.
Svakojake stala mislit misli,
Pa se stara vuče do čardaka,
Na čardaku sjela do svog sina,
Pa jedincu veli zamišljena:
"Blago bi se, sinko meni bilo,
Da s' veseo uvijek ko danas,
Jer ja nejmam do jednoga tebe,
Otkad ti je davno babo umro;
Al' ti nekad svoju mladost grdiš,
Bog bi znao kud ti pamet leti;
Nekad odeš, ja ostanem sama,
Ne znam kud ćeš, a ne znam rašta ćeš;
Sluge ne ćeš, a u društvu ne ćeš,
Pa kud sam ti slaba i nevoljna,
Pa kud sam ti i od sebe tužna,
Kad me s tebe sleti strah i tuga,
Čudo da sam na svijetu živa.
Pa sam svašta sobom razmišljala,
Mnogo puta smislih, da ti kažem,
Pa sve srcu odoljeh do danas,
Zašto mi se ti ne ženiš, sinko?
Po tvojoj mi čudi djevu kaži,
Prijatelja glavnijeh imamo,
Na daleko dosta ih imamo,
A imamo Božjeg blagoslova,
Mnogijeh se stiditi ne moraš,
Pa da t' majka isprosi djevojkju,
Da ti srce u radosti kuca,
A ja stara da zamjenu stečem,
Jer vladati više ja ne mogu,
Niti mogu, sinko, da te služim."

Adel majku radosno pogleda,
I ruku joj sinak cjelivao,
Sve se smije a govori majci:
"Hoću tebe da poslušam, majko,
Hoću tebi zamjene dovesti,
Kolik' sjutra, Bog ako mi dade."
Al' to majka ne će da vjeruje,
Ona moli sina i preklinje,
I kuša mu srce od svakuda,
Da joj kaže, koga će i kako,
Al' on tvrdo sačuvao tajnu,
Veseo se smije i obriče:
"Ja ti rekoh i vjeru ti dajem,
Da te hoću, majko, poslušati,
Da ti hoću zamjenu dovesti
Kolik' sjutra, suđeno ako je."
Kad vidjela tvrdo srce sina,
Ode brižna, misaona stara,
Osta Adel pjesme pjevajući,
Uz tamburu sitno kucajući,
Kucajući do crnoga mraka.
Veseo je večerao s majkom
I šalom je nasmijao majku;
Pa je budan legao da spava,
S mislima se svojim otimao,
A da mu je kako noć prospavat,
I ubrzo zoru dočekati!
U zoru je Ibru povikao:
"Ibrahime, moje pouzdanje,
Il' da si mi sada u nevolji,
Ili sada, il' možda nikada;
Moja majka da ništa ne znade,
Tvoje vatre iznova potpraši,
I oružje na mjeru uredi,
Pa mi spremi naše dobre konje,
Jer nas dvoje idemo na sreću
I trebamo danas Božju pomoć.
Jesi l' voljan, Ibro, udariti
Za nevolju i za agu tvoga,
A da brojem kaure ne brojiš?
Da Bog dade, brate, puste sreće,
Puste sreće i moje i tvoje!"
Voljan ti je Ibrahime sluga

Sve da svrši, ko što aga želi.
Kad je đogu agi dovodio,
Ljubi Adel i miluje đogu,
Zalaže ga šećerom iz ruke:
"Moj đogate, moja tvrda vjera,
Ako pusta sreća ne usfali,
Ti đogate usfaliti ne ćeš!"
S Ibrom pođe do Solina grada,
Od Solina dođe Dujmovači;
Tu razgleda okolo po polju,
Il' se boji ili za kim gleda,
Pa kod vrela odsjednuo konja.
Dujmovača vilinsko je vrelo,¹
Tu se vile hvataju u kolo,
Tu mi vile igre izvađaju,
Tu ljubimce mame na razgovor
I na tajno njino milovanje;
Tu cvijeće u vijence pletu,
Tu je njihov ugovor ljubavni
Kroz izbranu kiticu cvijeća.
I Adel je našao kiticu
Svježa cv'jeća skoro izabrana,
Al' je dugo motrio cvijeće,
Znao nije, bi li ga uzeo,
Jer se boji snać' će ga nesreća,
Ako njemu nam'jenjeno nije,
Dok ne smisli: suđeno ako je
Niti mogu nesreći izbjeći,
Nit' me može sreća prevariti.
Te on uze kiticu cvijeća
I zamakne s Ibrom u zahlađe,
Kano da je u busiju pao.
Sunce se je popelo do podne
Kada svatko hladne vode žudi,
Al' nikoga k vrelu ne bijaše.
Do što vile bijesne nevidne:
Kolo skaču, vjetrić razmahuju,
Pod nožicam prah u kolo viju.
Sunce se je spustilo do mora,
Kad djevojka svaka iza posla
Lice mije da ga znoj ne grdi,
Al' nikoga k vrelu ne bijaše,
Do što vile lukave, nevidne

Na tihanim krilima sumračja
Od svakuda lete na sastanak.

Tri je dana Adel dolazio
Dujmovači, studenoj vodici.
Tri puta je našo kitu cv'jeća,
I uzeo kitu svježa cv'jeća,
Tri puta je gledao u podne,
Gdje se vile hvataju u kolo,
Tri puta je slušao naveče,
Gdje se vile sutonom sastaju,
Tri je dana obricao majci
Da će sebi dovest vjernu ljubiu,
Njoj starici povoljnu zamjenu;
Al' ga nada varala tri dana,
On je tuđe uzimao cv'jeće;
Pa kad bilo treći dan naveče,
Istom vile sutonom će letit,
A on prazan kući odlaziti,
Na pamet mu pala stara majka,
Od stare se zastidio majke,
Hoće opet da ga pita majka:
"Gdje meni mile snahe, sinko?"
Pa se sjetan nečemu sjetio;
Pošlje kući Ibru vjerna druga,
A on jezdi mrakom Spljetu gradu,
Oko Spljeta Vorničevoj kući.
Dva je triput tiho prisluškujuć
Mimo kobnu kuću projašio,
Al' sve tiho, ali sve umrlo,
I već kipi u grudima srce,
Već mu s' hoće pamet da pomuti,
Al' čvrsta ga ukliješti ruka,
I stvori se čovjek pokraj njega,
Zadrža ga i tajno mu šapće:
"Mene jednog ti se ne boj ovdje,
Al' me slušaj, il jao ti majci...
Ili ne znaš, ili znati ne ćeš,
Da pod tobom i pod tvojim konjem
Crna zemlja z'jeva da te proždre?
Zar ti ne znaš, da se kamen svaki
Ovdje bori da poleti na te,
Da je sablja svaka oštra za te,

Svaka puška za tebe na zubu?...
No ako ćeš živ da svaneš majci,
Tiho jaši a za mnome pazi,
Hoću tebi govorit o Mari."
Tada Adel upozna pjesnika;
Šća govorit, ali pjesnik pođe,
Te ušuti i tiho za njime,
Kano ovca pođe za čobanom.
Kad izmakli kućam i ulicam
I izmakli stražam naokolo,
Te u poljske staze umakoše,
Stade pjesnik na trećem raskršću,
Za njim stade Adel i odjaši;
Tada dahne pjesnik i kazuje:
"Znaš li, more, da s tebe Turčina
Ja bih mogo izgubiti glavu?
Tko bi tada pjevao o Spljetu,
Da bi svakom srcu lijek dao?"
Pjesniku će žustro Ture mahom:
"Ako s' bojiš, pjesniče, sa mene
Da te može zaboljeti glava,
Dukatom ću svaku riječ platit,
Al' mi kazuj šta o Mari znadeš."
Osmjehnu se pjesnik neveselo:
"Oj Turčine, Bog te ne ubio,
Gdje bi zlatom da pjesnika platiš,
A ja tebe svojim bratom nazvah,
I obrekoh da t' u nuždi budem?"
Pa upita zbunjena Adela:
"Kazuj pravo, ko kad bratu kažeš,
Ništ' ne taji, ljubavi ti tvoje,
Kako dođe Vornićevoj kući,
I kakva te natjera nevolja
Da na glavu svoju zaboravi?"
I smeten je i stidan je Adel,
Volio bi jezika da nejma,
No što ima da istinu kaže;
Al' kud kamo pred pjesnikom nije,
Koji znade svaku tajnu srca;
Kazat mu je, a ne tajit mu je:
Da je čuo tamo na pazaru,
Kada skoro posljednji put bio,
Gdje govori starina Vorniću

Pred svojijem starim prijateljem,
Da će sutra s djecom u vinograd,
A daleko čak u Dujmovaču.
Tom se Adel obradova jako,
On je mnio, i Mara će doći,
Pa će Mara u podne po vodu,
Tude bi je junak dočekaao,
Na đogata bacio za sobom,
A Mara se otimala ne bi,
Bi plakala, bi se opet dala.
Al' Adela cvijet prevario,
Mašio se za vilinski cvijet,
Tri je dana zaman dolazio,
A djevojke dočekaao nije;
Pa što s' boji, biti će nesreće,
To se svoje zastidio majke,
Kojoj nije zamjenu doveo.
Kad je pjesnik razabro riječi,
Nešto mu je i nepravo bilo,
Al' se ludom momku smilovao,
Zaklinje ga i zemljom i nebom:
"Tvrdu meni ako zadaš vjeru,
Što ti rečem, da ćeš to učinit.
Nesreća se jeste dogodila,
Evo ću ti odmah kazivati,
Što se s jadnom dogodilo Marom."
"Kunem ti se materom na zemlji,
Kunem ti se i ocem pod zemljom,
Što god rekneš, sve ću učiniti,
A kaži mi što je sa Marijom?"
Tad ga pjesnik upita još jednom:
"Za jedno mi samo vjeru zadaj,
Da ti Spljetu silaziti ne ćeš,
Dok od mene ne dobiješ glasa."
Sav protrne u svom srcu Adel,
Pod nogama zemlju ne osjeća,
Hladna zraka ne može da dahne,
Crna magla pala mu na oči,
Al' pjesniku tvrdu vjeru daje,
I da ne će vjerom prevariti.
Tada pjesnik kazivati poče:
"Ti onomad ode sa pazara,
Kad si pjesmu ospjevo zlo po se,

Jer si pjesmom djevojku ubio;
Voljan ode, al' ostavi žalost.
Djevojka je stidna i po sebi,
Što Turčina ne smije da ljubi,
Dok joj pamet mladoj ne potamni,
Da nogama svetu vjeru gazi,
Braći blato da u obraz baci,
Da ubode srce roditelja,
Što te jadona ljubiti ne smije,
Dokle teče sunce ko što teče,
Sa zapada ne pođe istoku;
A ti kaza Turcim' i hrišćanom,
Gdje te čuje nesrećna djevojka,
I krštena njena braća čuju,
I čuje te otac zlosretnice,
Da ti Turčin jedan za njom gineš!
Čuli Turci i grohoću redom,
Jedan drugom dobacuju šalu,
A nemiran konjački dizdare,
Kao mamen na noge skočio,
Poletio sijedom Vorniću
I starinu nemilo ošinu:
"Vi kauri zakona ne znate,
Dok vam Turčin smije kćeri ljubiti;
Svetija je vjera u Turaka,
Jer u žensko tko se jednom maši,
Ma se okom mašio samijem,
Tome smrkne da sunce ne zađe."
Mal' dizdare jezik ne odgrize,
Kako ga je starac pogledao,
A zmajevi braća saletili;
U njih drugog ne bi pogovora,
Zubi škripnu, a sijevne oko,
Same ruke brze smrtnom gvožđu;
Al' dizdare mudra ti je glava,
Poklopi se i pođe ti s mirom,
Voli svoju jednu živu glavu,
No tuđijeh petero mrtvijeh.
Naoblačen starac mrki pogled
Na bijedno bacio dijete,
A utroba u njem se okrenu,
Kad pomisli s njenog lica tužnog,
Možda jeste nesretnica gr'ješna!

Tada Mara, bijedna djevojka,
Svoju crnu sreću upoznala,
Lice sakri sestrici u njedra,
Od straha je sestru zagrlila,
A od bola brzne suze roni.
Ali sestru ljubi Ivanica.
Ona moli svoga roditelja,
I moli se svojoj miloj braći:
"Nemoj, čako, i nemojte, braćo:
Da tražite bruke gdje je nejma,
Da sramotu svoju razglasite,
A ne znate ima li sramote;
Ovdje će nas svijet razgledati,
Hoće svijet svašta govoriti,
Hoće nam se dušmani veselit,
E će mniti, Bog zna šta je bilo;
No vas molim da idemo kući,
Ja i Mara sve ćemo kazati."
I pođoše kući žalostivo.
Mara plače, prestati ne može,
Prihvati se svoje dobre sestre,
A sestra je i tješi i uči,
I moli je da savlada srce,
Da ne plače, da bruke ne gradi,
Da svojim jada ne zadaje.
Kada kući nekako stigoše,
Požali se bratu najmlađemu
Na bijednu sestru gledajući,
Kako s' bori sa teškim srcem
Preko praga kućnoga kročeci,
A bila mu od vijeka mila,
I bila mu igra i dogovor;
Pa pristupi otrovanom starcu,
Suze roni - - šća oca da moli,
A ne može usta da otvori.
To je starcu još mučnije bilo,
Počutio malko, pa s' otrese,
A na sinka, na svoga mjezimca:
"S mjesta da ni strošio se u rod,
A da kući nijesi mi došo,
Dok po tebe brata ne pošaljem."
U mlađega nejma pogovora;
Još je jednom sestru pogledao,

Još krupnije oborio suze,
Ali oca svoga poslušao.
Što ja žalih nesretnu djevojku,
S brata mi se kud više ražali.
On plačući pokraj mene prođe,
A rukom je nožić prihvatio;
Ja mu rekoh: ne plači, Iviša,
Tvojoj Mari ne će nitko ništa;
A on meni bolno previjajuć:
Hoće otac sada zaklat Maru,
Otjero me, a da je ne vidim;
On je ljutit, on će zaklat Maru...
Ja ću tada ubiti Adela,
I ubit ću prokletog dizdara. -"
Adel opet pjesnika zaklinje,
Zaklinje ga i srećom i suncem,
I svakijem dobrom na svijetu:
"Ali kazuj, šta je s Marom bilo,
Je li ona zdrava u životu?"
"Jeste, Mara jeste u životu,
Ali ti je, brate, u jadnome.
Stara majka dočeka kod kuće,
Sukobivši suze, gnjev i žalost:
"Šta to znači? Bože budi s nama!
Kakva se je svalila nesreća?"
A Vornić joj gorko odgovara:
"Nit' nesreće ima, nit' sramote,
Do što su ti tvoje dvije kćeri
Izabrale Turčina milovat."
Tada čuti crnu mater ridat
I plakati i proklinjat dane,
Kad je svoju porodila djecu,
Kada ih je dojila mlijekom,
Kada ih je uljuljala sankom,
A da nije sve jedno po jedno
O sam kamen stanac samecala,
Il' u sinje more podavila,
Da prokletstvo istrijebi Božje,
Da se Bogu svijet ne ogadi!
Starac Vornić šuti zamišljeno,
Tamno lice zemlji poniknulo,
A braće se redom skamenila,
Jedan drugog ne smije pogledat,

U nijednog savjeta nejmade,
Sama stara jadikuje majka.
Sad da vidiš staroga Vornića,
Kako ti je bolno uzdahnuo!
Kako ti je tužno protužio!
Kako mu je srce odjeknulo!
Ruku metne na nož iz silaja,
Iz korica vadi svijetloga,
A ruka mu drhće kukavnome,
Pa se stolu otkoleba starac,
Sijevca je na stol položio,
Skrsti ruke i kćeri upita:
"Nesretnice, sve kazujte redom,
Kao da ste na Božjemu sudu."
Od straha je Ivka, dobra sestra,
Svoju tužnu sestru zagrlila,
A u strahu starcu ocu veli:
"Molim ti se, čako, na koljena,
S tvog djeteta ne griješi duše.
Nije davno, ni čet'ri nedjelje,
Što odosmo na nesretni pazar,
Đulvodice htjedosmo kupovat;
Crni nas je udes namjerio,
Kod Turčina đulvodice bilo,
U njega je svatko kupovao.
Blizu njega bjelobradi Turčin.
Motrio je svijet oko sebe,
A kad smotri pred sobom Mariju,
Sad nju gleda, sad gleda Turčina,
Pa od jednoč skočio na noge,
I kazuje rukom na njih dvoje:
Bog ih stvori jedno prama drugom,
U jednu ih kitu sastaviti,
Od veselja sav bi se raj smijo!
To ti Maru zastidilo jako,
Okrene se i ja odoh s njome.
Otađ Turčin nekoliko puta
Pokraj naše kuće prolazio,
Nekad s pjesmom, a nekad bez pjesme,
A Maru bi očima gledao.
Bog ti, čako, više kazat ne zna,
A ti meni odsijeci glavu,
Ali s Mare ne griješi duše!"

Odlanulo starcu oko srca,
Al' u glavi tamne, mutne misli
Nijesu se mogle razgaliti.
On djetetu svojem sud sudio:
"Moja kuća doživjela danas
Pod sijedu moju staru glavu,
Što se u njoj od temelja ne zna;
A danas ću sramotu preživjet,
Da se nikad više ne ponovi,
Jer ćeš sutra u koludre poći,
Ne bi li nas tamo preživjela
I za nama kajala sramotu."
Al' ja popu Tupiću Damjanu:
"Oj ti jedan Božji pravedniče,
Koji znadeš šta je Bogu drago,
I u Boga ljubavi vjeruješ,
I moliš ga da nas uči ljubav,
Ne daj klica nevinoga čuvstva
Da proraste gorkim očajanjem;
Ne daj Maru, slabačkog cvjetića,
Da uvene stoga što je lijep,
Ne daj hudu, da vijekom kaje,
Jer će kajat neće znati zašto,
Pa će kajat dara Božijega."
To je božji sluga poslušao,
Vorniću je dobar prijatelju,
A pomisli Boga i sirotu.
Dobra duša! Odavna ga poznam,
Al' ne mogoh da mu se ne divim,
Gdje se s mjesta pomolio Bogu,
Da pomogne slabačkoj djevojci,
U bijedi da je ne ostavi;
Pa se mahom podiže Vornićem.
Starac Vornić teško ga dočeka;
Odavna mu starac kod svog srca
Prijateljsko mjesto namjestio;
Jer mu j' savjet sreća i blagoslov,
A razgovor utjeha i pokoj,
A sada ga treba u nevolji.
Al' je starac srušen i oboren,
Srce nejma svoje veselosti,
Nejma pamet reda ni spokojstva;
No je srce ranam' ozl'jeđeno,

A misli su mutne iskrštene.
Pozdrav primi blage smjerenosti,
Al' spokojno odvratit ne može,
No prihvati iz čemernog srca:
"Boga služiš i istinu hvališ;
Pa mi kaži, velje ti istine,
Jesam li ja kada siromaha
Otpustio prazna s moga praga?
Je li kada s nuždom i bijedom
Moje hudo srce tvrdovalo?
Tko se preče Bogu utjecao?
Da ga slavi tko je preči bio?
Tko revnovo za njegovu pravdu?
Tko l' učio djecu strahu Božjem?
Kad su troje od moga srca jednog 2
Jednog dana s kletijem dušmanom
Borili se u Božije ime
I sve troje grdnijeh dopali,
I svet roje u smrt pogledali,
Jesam li ih otac požalio?
Jedne suze jesam li prolio?
Jesam li se jednom potužio?
A sad hudo ispred groba moga,
Što sam gore dočekati mogo,
No što jadan ja dočekah danas,
Baš u djecu da me Bog prokune,
Rašta sam ga za života moga,
Danju noću najviše molio?"
Kada se je starac istužio,
Milostivo prihvati sveštenik:
"Brat po Bogu, jest ti srce bolno,
Na njem rana krvava zijeva,
I voljan sam da je ne zlijedim;
Ali pamet i sjedine tvoje
Bit ne može da Boga zataje,
Da se dignu u rat na istinu.
Jesi, brate, milostan siroti,
Jesi hudom i nevoljnom otac,
Al' sirota tebe blagosilja,
I Božiju pomoć ti zaziva,
A Bog čuje glasa sirotnoga,
Kako čuje, tako ti pomaže,
Te što s' djeci Božjoj milostivan,

Sve ti dobar naknađuje Bogo.
Što ga hvališ, što mu slavu daješ,
Zar je velik zaslužio nije?
Biva l' milost, biva li tvoj poklon?
Al' vjeruj mi, ko što i vjeruješ,
Bez naplate ni to Bog ne prima,
Niti prima što s' učio djecu
Strahu Božjem i zakonu Božjem;
Al' pokaži, ako kazat možeš,
Ako t' pamet tako domašuje,
Da razabrat može bistrim okom:
Il' nas vodi božanstvena ljubav,
Il' nas tjera silovita mrzost,
Da s' koljemo s Turcima dan na dan,
U istrijeb da nam krvni budu,
Da ni djecu našu ne žalimo,
Što će život u klanju izgubit?
Jeste pravo da te duša boli,
Da ti djeca gr'jehom zalutaju;
Djeca su ti, i od srca su ti,
A grijeh je nesreća najcrnja;
Ali pravo nije, slatki bratac,
Što pretičeš sud i pravdu Božju,
Što dijete poprijeko sudiš,
Gdje sam Bog zna gr'ješno koliko je.
Djevojka je vidjela Turčina,
Ma da s njime govorila nije,
I to može da grijehu vodi;
Al' nije l' ga jadna iskajala,
Što je srcem svojim ratovala,
I na volju silnom što ne dade?
Nije l' grijeh jadna isplakala,
Uzdisajim i tajnijem suzom?
Nije li ga jadna savladala
Strahom Božjim i sramotom ljudskom?
A ti otac, da dijete svoje
Kroz sav život nemilo prokuneš,
I od krila milijeh odbaciš,
I još velim, brate pravo nije."
Dobar čovjek dugo moli starca,
Da se ludom djetetu smiluje,
Al' je Vornić kakvih ih je malo,
Sve on sluša i sve on razbira,

Ali svoje lako ne popusti.
On je dobrom popu popustio:
Možda nije griješno dijete,
Ono ne će vijekom tamnovat,
Međ koludram kajati i tužit,
Ali tvrdi strac ne otpusti,
Da još sjutra iz kuće ne ide
Liječiti srce u manastir;
A dva ljeta tome roka meće,
I još veli: nije ni to mnogo,
Da se primjer i bruka podavi...
Al' za mlado nezasito srce
Dva su ljeta, Ado, dva vijeka...
Kada sjutra na uranku bilo,
Sprema majka svoju robinjicu,
Da je mladu vodi u tamnicu;
A Marija plače, ne prestaje,
Starcu ocu pristupit ne smije,
Da ga ljubi pokorna u ruku,
Svoju braću pogledat ne smije,
Da se jadona bar oprost s njima;
Već se sestri baca oko vrata,
Nju jedinu još imade svoju,
Pa je ljubi i suzama kvasi,
Tako mora da se s njom oprašta,
Jer je riječ zamrla u grlu.
Al' da vidiš Ivke, dobre sestre!
Sestru grli i s njom suze roni,
A kroz suze staroj majci kaže:
"Bit ne može, moja mila majko,
Nijesam je dosad ostavljala,
Kad smo sestre radost probavljale,
Ludost, šalu i svakoju milost;
Ne mogu je ni sad ostaviti,
Ja ću s njome da i žalost vodim;
Bez nje jedne nejma mi svijeta."
I nitko ih rastavit ne mogo,
Obje primi crni manastire."
Kad je Adel saslušo pjesnika,
Po čelu se dlanom udario:
"Gdje je meni pusta pamet bila,
Da ne mislih dok vrijeme bilo?
A sad će me prije duša izdat,

No da dvije dočekam godine;
Al' mi kaži, ako Boga znadeš
Ako znadeš šta je smrtna muka.
De svjetuj me šta da sada radim?"
Njega pjesnik i miri i tješi:
"Klonut nemoj, može dobro biti,
A zlo ti je svako za vremena;
No ti pamti šta si obećao,
Bez poruke Spljetu ne ćeš doći,
A ja bratsku zaboravit ne ću."

ČETVRTO PJEVANJE

Jeste čudo, dušo, jeste divno,
Kad siromah tihi san boravi,
I još sanja, sretan je presretan,
Ko što sanja Boktulija Franjo.
Spava slatko nuždan i sirotan.
Ali pjesnik ko svatko ne spava,
U snu vidi svoju dobru vilu,
Pred njim sjaje u bijelom ruhu,
A u licu blista ko danica,
Kad zatrepti zorom na istoku.
Ona mu se milosno osmjehnu,
I tajno se prstom zaprijeti:
"Ti si meni, nevjero, obreko,
Men' ćeš biti poslušan, vijeran,
Ti ćeš moga štititi mjezimca,
Odgojče mi, Seimović Adu,
Koji mi je i od tebe draži,
A ti jednoč Adu zaboravi,
I njegovo zatravljeno srce
I njegove boli i samoću,
I njegovo teško uzdisanje.
Zar ti ne znaš, dobro te ne znalo,
Da je njemu oboljela Mara,
I da gine sa bolnoga srca?
Bog bi dao da bi ozdravila!
No ti hajde, časa ne počasi,
Idi kaži žalosnom Adelu,
I idi ga tješit i svjetovat."

Sretan pjesnik s viline milosti
Rada ti je da se s njom pomiri,
Rada ti je da joj koju kaže;
Al' mu jezik teži od olova,
Badava se muči i upinje,
Ne može ga u glas da previje,
Baš ne može ni za živu glavu.
Il' je urok, il' je prokletinja,
Il' je prkos vragolaste vile...
Dok to pjesnik razbirati stao,
Al' san njega mahom ostavio.
Nesta vile, nesta čarne slasti,
Sirotinja u sobi ko prije;
Ali pjesnik i na javi sanja,
U mlakome zraku oko sebe
Još osjeća da je vila bila;
U toj misli sretan se nasmije,
I obreče šalu vili vratit,
Al' ne smjedne da je ne poslušā.

Zaplavila zora od Mosora
O Petrovu, o ugodnom danu,
Tiha zora i vedra i rosna,
A već pjesnik čudan uranio,
Svoj je niski domak ostavio,
I šeta se po ulicam spljetskim:
Sluša p'jetli kako s' učestali,
Sluša na rad gdje idu težaci,
I stražare sreta sa izmjene,
Gdje polaze kući zijevajuć.
On će svakom dobro jutro viknut,
Hoće svakog nasmijati šalom,
A njega mi svatko s mirom pušta,
Jer ga vide sa jutra vesela;
Dobro znadu da se s vilom družī,
Da m' vještice naudit ne mogu,
Niti urok, niti ograjisaj.
Al' tko bi mu i naudit mogo,
Kada znade što nitko ne znade?
Znade vilu a bez kozjih nogu;
Zna vještice i zna mast njihovu
Osim noći, osim krnja lonca;
Vukodlaka svakoga poznade,

Da mu glogov ne treba na putu,
Pa da bi se s njime stoput sreo;
I macića znade zla i sitna,
Što mu sputa hromucajuć bježi
U kapici svojoj kroz živike.
Zlo se boji pjesnikova glasa
I njegova slova obajana,
I njegova oka očarana;
Što zlo nije, pjesniku se smije
I veselo igra oko njega,
Ko što mu se jutros na uranku
Sva priroda od zemlje do neba
Bajna, čarna, vilinska i rajska,
I ponosna sa krasote svoje,
U toj divnoj spljetskoj okolini,
Kud prolazi da posluša vilu,
Za korakom svakim igra, smije.
Blažen pjesnik gleda i uživa;
Blažen pjesnik sluša i uživa;
Zrakom srće tihu vedru radost
Rasijanu kano kad tamjana
U tom Božjem hramu velikome.
Lakom srće, al' u čudu ne zna
Radost li sa zemlje vije s' k nebu,
Ili s neba snihodi na zemlju:
Kako su se rajski priljubili!
Živa slika nebeskijeh vrata,
Rascvala se zora nad Mosorom
Vedra, mila, sjajna, plamenita,
Prelila se po prostranom nebu
Kao sunce u šarenu dugu.
Suncu ne da pomoliti lica,
Hoće svoju ljepotu da kaže;
Ali sunce, muško, preko nježne
Svoje sv'jetle trake prebacuje
Po Suđurđu i starom Kozjaku
I po surom goletnom Marjanu.³
Bila brda na zapadu sjetna,
Kao starost bez mlađane vatre,
Pa kako ih sunce pomlađuje!
Udova se Vranjica podigla ⁴
Uzdišući iz tihana mora,
Okolo sebe glada sretna brda,

Kako sjaju vedra i vesela,
Pa se moru oko sebe tuži;
A more joj u tihom talašcu
Nešto šapće, reko bih je tješi.
Ali puste na jednom radosti!
Sad se i njoj sunce ukazalo,
Sad je i nju sunce ukrasilo,
Sad u moru svoju ljepost gleda
Ko djevojka krasna u zrcalo.
Al' kako se more zaigralo
U tihome sjajnom talasanju!...
Sve sad igra veselo i pjeva,
Sve pozdravlja poželjeno sunce:
Brda, dole i ptica i travka.
Tu nijemu pjesmu pjesnik sluša,
I duša mu raskošno zapliva
Povrh sjajnih zraka sunčanijeh,
Pa zanesen i sam zapjevao:
"Sjaj mi sunce domovini slatkoj,
Oj preslatkoj, miloj domovini,
Da s' nagledam njena divnog čara!
Al' ti ne sjaš, sunce, da je krasiš,
Kroz krasotu njenu da me tješiš,
Što robuje tuđinu grešnica,
Što nepravdu tuđu svojom prozva!
Već ti sjaješ, odsjev Stvoriteljev,
Da pokažeš čovjeku propalom,
Njemu jednom razumnom da kažeš
Od toliko Božijeh stvorova,
Da života nejma bez slobode,
Da kreposti nejma bez slobode,
Da ljeposti bez slobode nejma.
I ti, sunce, sjaješ neumorno,
Kroz toliko stoljeća već sjaješ
Bez promjene od zore do mraka,
Bez promjene iz dana u drugi,
Da jedinu slobodu proglasiš,
Pa tko te je, sunce, dosad čuo,
Kad li će te čitav svijet čuti?
Al' jedine oj blage utjehe,
Što si, sunce, toliko ustrajno!
Što ja ne ću, da ugledat možeš,
Da mi dom moj slobodu doživi!

Od mene će otpuh praška biti,
Al' u grobu rastvoreni prašak
Za slobodu razigrat se hoće..."
Opet pjesnik pođe dalje putem,
Začas pođe sjetan i zamišljen,
Začas staje ptice prisluškiat,
Začas sitno razgledat cvijeće,
Da saznade šta pjevaju ptice,
Da saznade šta miri cvijeće;
Kad al' otud Turčin konja jaši,
Jednog jaši a jednoga vodi,
Oba konja crna ko dva gaka,
Oba konja pod sedlom i uzdom,
Oba konja pod opravom skupom.
Na Turčinu mladom golobradu
Sama svila, sama skupa čoha,
A lice mu čisto i bijelo,
Ma da j' nješto sjetno i potmulo,
Sve ti kaže: gospodskog je soja.
Dojašilo Ture do pjesnika,
Konje stavlja, pjesnika razmatra,
On pjesnika, pjesnik čudan njega,
Dok u neke Ture zapitalo:
"Koga tražim, ne šalje li sreća,
Ne znadeš li bolesti liječiti?"
Nasmija se u svom srcu pjesnik,
Odgovara Turetu od šale:
"Manje znadem a više ne znadem;
Boli li me srce, sam ga vidam,
A nekada biva da moj lijek
Do drugijeh zaiđe bolnika,
Te pomogne srce kako j' koje."
Ludo Ture ne znade za šalu,
Okupilo molit i preklinjat:
"Oj tako te ne boljelo srce,
I tako ti svega što najvoliš,
Hajde sa mnom, pokajat se ne ćeš,
A da znadeš, ako li pomogneš,
Jabuka te, ko što nikad, čeka."
Zaman sada izgovor pjesniku,
On se zaman ludi i opire,
I za bolest i bolnika pita,
Ludo Ture, to sad sve ne čuje,

Već ga moli da s' na koja penje:
"Nij daleko, dugo jahat nećeš;
A da caru uz koljeno sjedneš,
Ti jabuke danas steko ne bi,
Kakvu hoćeš da od mene stečeš."
Tužnog momka pjesniku je žao,
A ne može šalu da pregori,
Nit' da ne zna šta ta tajna krije.
Još pogleda jednom sjetnog momka
I pogleda plamenitog konja,
I na konju gospodsku opravu,
I grivu mu brižno raspletenu,
Ništ' ne reče, popne se na konja
I pođoše valom putovati.
Solin prođu, jedan drugom ništa;
Turčin krene strmom Rupotinom,
A pjesnik bi najvolio Klisu,
Ali ni tu nitko ništa ne će;
Jesu jednoč i Poljane prešli,
A sve čute jedan ko i drugi,
Dok u Konjsko polje zamakoše.
Tada stade Ture neveselo,
Pa zamoli druga začuđena,
Da polako prama Konjskom jaši,
Njem' se nješto kod kuće požurit,
Pa će mahom stići mu u susret.
Hitra konja lagano podbode,
Konj poleti, za čas ga nestalo,
Za malijem malo, al' eto ga,
Opet natrag jaši iz Konjskoga.
Turčin vodi pjesnika u Konjsko,
Al' ne vodi putem ni ulicom,
Već ga nekud okolo provlači,
Okolo bašča sve proraslom stazom,
Dok ga nije izveo do najzad
Baš pred samu dizdarovu kulu.
Sjali s konja u dvoru pred kulom,
A u dvoru nikog živa nejma.
Dva se konja provađaju sama,
Po kuli se penju basamacim,
Obilaze i tamo i amo,
A u kuli žive duše nejma;
Kad pred jednu sobu Turčin stao...

Sad ga istom muka napopala;
Jadan nešto smišlja i premišlja,
I uzdiše i zaklima glavom;
Dva tri puta, da otvori vrata,
Al' nikako nadvaladati srce,
Već iznova šuti mučan, jadan,
I uzdiše i zaklima glavom;
Kad na jedno bolan i bijedan
Mahom vrata otvori pjesniku,
U sobu ga gnjevan snagom rine,
Lupi vratna, odjekuje kula.
Do po sobe pjesnik posrnuo,
Čudo ga je više no strah snašlo,
Bi se smijo, al' nije do smija;
Pa s' ogleda okolo po sobi,
Al' u sobi i jest teke čudo:
Sve gospodski sazi i nakiti
Naokolo sobu zaodjeli,
Pram prozoru suncu pritvorenom
Na mekijem dušecim kadife,
Na visokim svilnijem blazinjam
Srebrom, zlatom sitno izvezenim
Leži sama sumorna djevojka.
Bijela je, bjelji nije snijeg,
Rumena je - tihi pramen zore,
Oči su joj dvije iskre žara,
Ali pogled kao golubice.
Oh kakva je plahovito krasna,
Ne može je oko da pogleda,
A da srce bolno ne zacvili,
Kamo li je motrit i razgledat!
Od ljepote i pogleda njena
Siromah se pjesnik zastidio,
Zastidio, od čuda zbunio,
Misli mu se pomele u glavi,
U grlu mu zamrle riječi,
Pa iz sobe navali da bježi.
To sve gleda prokšena djevojka,
Osmjehnu se lako neveselo,
Glas zazuje sitno umiljato:
"Ja te dugo čekam, liječniče,
Dočekah te evo jedva danas:
Što ti, jadan, sad na pamet pada,

Da otideš i da mi ne kažeš,
Rašta sam te zvala i čekala?"
To pjesnika i povrati malo,
Al' on stidan s mladoga Tureta
Ne može se odmah da predade,
Već zaoštri lijepoj mazuljki:
"Moje s' uši olovom slivene,
Jezik mi je od drveta krhka,
Dok ne čujem, tko si, čija li si,
Dok ne čujem za nevjeru mladu,
Koji me je amo izmolio,
Da se srdi, da poštenje grdi."
A djevojka moli, odgovara:
"Ja sam Melka, dizdarova kćerka,
A Omer je moj blizani bratac,
Što me jedan voli na svijetu,
Ma da j' nekad i tog glasa bilo,
Da sam mila i da sam lijepa.
Mojem bratu sramota i žao,
Da on vodi svojoj miloj seki
Nepoznatu tuđu mušku glavu,
A još gore mojem bratu žao,
Da mu sestru tuđa vjera gleda,
Da s' sastane s njome i govori.
Al' ti meni kaži, molim ti se,
Poznaješ li čine od omraze,
I znadeš li čine od odmame?"
Od čuda je pjesnik pogledao,
Od miline joj se osmjehnuo:
"Ta kakva si krasna i umilna,
Da ja znadem od omraze čine,
Tvojom vjerom bih te omrazio,
A da znadem čine od odmame,
Za mnom bih te mladu odmamio."
To djevojku ojadi i smuti,
Zdvojno sklopi ručice bijele,
A uprla oči u pjesnika,
Misliš, sad će spaliti ga živa:
"Bit ne može da ti čine ne znaš,
Bit ne može, no od mene kriješ,
Jer ti mene ne žališ sirotu,
Jer ti ne znaš moga srca muke;
Al' da znadeš moje jadno srce,

Ti bi mene mladu požalio,
Bi se meni tužnoj smilovao,
Ti bi mene smrti oprostio,
A ne bi mi na jad pristajao.
Da sam krasna i ljepota da sam!
Idi pitaj Seimović Adu,
Idi pitaj, ne bilo ga živa,
Ima l' gorje od mene djevojke,
I ima li mržje i grdnije,
I pitaj ga, sve Turkinje što su
Pram lijepoj Mari kaurkinji,
Koja mu je srce zapalila,
Koja mu je pamet prevrnula?
Ubili je uzdasi i muka,
Kao mene što odavna biju."
Ganut pjesnik zaklinje djevojku:
"Nemoj, Melko, jadnu Maru kleti,
Jer je Mara nesretna djevojka,
Od tebe je nesretnija mnogo,
I od tebe milosnija mnogo.
Kad bi tebe dobra Mara znala,
Kad bi ona tvoje srce znala,
Ona bi te dobra požalila,
Ona bi se i Bogu molila,
Da je Adel iz svog srca smetne,
Nju da smetne, da privoli tebe."
U Melke je srce plemenito,
Čistom čuvstvu svakom rastvoreno,
Ali ljubav pusta, silovita,
Glasa drugog ne čuje do svoga;
Pa obraća mazna samovoljna:
"Ma ja bih je rada požalila,
Bih je rada svojom sestrom zvala,
Bih ja rada nikog do nju znati,
Bih ja rada nikog do nju ljubiti,
Al' ne mogu srce da nadvladam.
Zar sam tužna promišljala jednom
Redajući redom teške misli,
I svakom se zaman svjetujući,
Osamljena, sjetna, bez utjehe,
Da j' od mene i ljepša i bolja?
Ja sam tada jadna poželjela,
Bar da mi je njena sestra biti,

Il' da mi je robinja joj biti,
Da se njene bar nagledam sreće,
Kada nejmam svoje da uživam!
Al' ne mogu tada da s' ne sjetim,
Da j' u srcu krasan Adel nosi:
Lijep cvijet uvijek je ljepši,
Što se ljepši njim okiti momak,
I slatka je jabuka još slađa,
Zagrizu li u nju medna usta;
I tad moram da prokunem Maru
I ljepotu njenu oglašenu,
I dobrotu njenu pohvaljenu;
Jer da stignem sreću koju želim
I za kojom ginem samoživa,
I moja bi tad procvala ljepost,
Bi s' i moje odobrilo srce;
Sad njoj sretnoj i smilje miriši,
A men' hudoj ni karanfilj neće;
Njoj ptičica svaka milo poji,
Sve što poji na ljubav ju sjeća,
Mene jadnu sjeća na samoću;
Njoj zvijezda svaka glasonoša,
Glasonoša tajnijeh poruka
I uzdaha ljubeznih pozdrava;
A meni je svaka hladna, sjetna,
Meni šuti ništa ne kazuje,
Do jedino - da j' nevjera Adel;
Nju kad sunce veselo obasja,
Hoće krasnu da pokaže dragom,
A meni se sunce tamno kaže,
I samo je nesreći nevjerno.
Pa kako bih da ne kunem Maru,
Kad nje sreća moja je nesreća?"
To mekana pjesnika uzburka,
Prama Melci bolan se podboči,
Melku motri pa vatreno zbori:
"Još bih svoju založio glavu:
Ti da poznaš nesretnicu Maru,
Bi ti njenu mladost požalila,
Bi je srcu svome prigrlila,
Bi je zvala sirotom sestricom,
Jer ti ne znaš sve nesreće njene.
Što joj bilo milijih pod nebom,

Što joj bilo voljno i milosno:
Otac, mati i do srca braća,
Svi na Maru bacili prokletstvo,
Svi na Maru viknuli osvetu,
Nemilo je odbili od sebe
Ludu, mladu, ni gr'ješnu, ni dužnu,
Iz vedra je prognali svijeta,
Zavili je crnu u crninu,
U manastir zatvorili hladan,
Da na mило sunce zaboravi,
I da svojoj privikne nesreći.
Da ti znadeš kako Mara kuka,
Da ti znadeš kako mlada gine
I ljepotom svojom plaho tamni,
Kako joj je utjeha jedina,
Da ne gine za mnogo i dugo,
Ona sluti svoj željkani krajak,
Još bih svoju založio glavu,
Ti bi, Melko, nuz nju priplakala,
Bi se njojzi svijala o vratu...
Što ti ljubiš Seimović Adu,
Za njim čezneš i o njemu sanjaš,
Tvojoj, eto, sreći ne pomaže;
A kako će Marinoj pomoći,
Što za njime čezne i uzdiše,
A s njime se nikad ne sastade,
Nit' njegovu ču milosnu riječ,
Do što ga je, a na veću muku,
Po kojekad tajom ugledala,
Kao cvijet kad ugleda sunce."
Nije munja obnoć zasinula,
Ni crninu gustu raskinula,
Ko što planu od radosti Melka,
Hitro skoči, rukama zapljesnu,
Da odjeknu pjesniku u uši -
Bratac Omer u sobu uleti;
Dok on gleda, što to bi, od čuda,
Žestoko ga sestra zagrlila,
Ljubi brata, plače od pomame,
Snađeno mlado srce kipi,
Jedva može od radosti kazat:
"Nije Adel dao vjeru Mari,
Nit' on dade, nit' prihvati Mara,

A Mara je nesretna djevojka,
Ja zgriješih kadagod ju prokleh,
Ja bih Maru rada požaliti...
Al joj Adel vjeru ne zadade...
Oj Omere, oj moj slatki brate,
Kamo t' srce i briga za sestrom,
Da ti meni ne pomože dosad,
Za čovjeka dobra ne razabra,
Što riječju rane vidat znade."
Blizanci se po sobi obazru,
Al' na čudo nestalo pjesnika,
Nestalo ga u čitavoj kuli,
Nestalo ga u čitavom Konjskom,
I nestalo tragom došasnijem!
Uteko je bolan od istine,
Ona ga je strašno uplašila,
Iznenada po glavi ga smela,
Ona mu je srce obranila.
Čovjek bio, čovječji je mnio,
Da on pozna tajne žice srca,
Da ih može složiti i udesiti,
I uz bajnu pjesmu nagoditi;
A sad vidi, još ponovo vidi,
Što je bolan vidio sto puta:
Da je srce čovječje ko sunce,
Ma ga mrki prekrili oblaci,
Ma ga siva magla potamnijela!
Da je srce tajna nedohitna,
Kano što je Bog sam tajna sveta,
Iako se svakad svagdje vidi
Po beskrajnom prostoru nebesa,
I u mravku, sitnom posleniku!
Sada vidi koliko je zašo,
Kad založi bratsku u Adela,
U nevolji brat da će mu biti;
Sad se dlanom udara po čelu,
Sad pametan sebi prigovara:
"Kud se djede sadašnja pameti,
A kad si mi dobro trebovala?
Što ja mogu pomoći Adelu?
Što li mogu sirotici Mari?
Tu ja nejmam svjeta ni pameti,
Tu ja nejmam puta do utjehe;

Mene svijet sto put zvo pametnim,
Koja fajda, tude budala sam!
Jao Maro, nesretna djevojko!
Jao Ado, moj kukavni brate!"

U visini nadomak oblaka,
Gdje svjetlije sjaje blago sunce,
Gdje se žamor svjetova razbira
Kao bajna svirka iz daleka,
Kada pjesnik u prestolje sjedne,
Što je prestolj od suhoga zlata,
Iskićeni blagom i kamenjem,
Na kom sjede zemaljski carevi,
Pram prestolju jednom pjesnikovom,
Bescjenome duha samotvoru?
Što su krune blaga zemaljskoga
Na glavama gordijeh vladara,
Prama kruni traka sunčanih,
Što ispleće zora na uranku,
Da umilna okruni pjesnika?
Što je žezlo zemaljskijeh sila
Pram šibici bajnoj čudotvornoj,
Što pretvara blago u besćenje,
Vrata rajska čovjeku rastvara?
Kad se silni Sazdatelj svemira
Sam u sebe ljubezan zagledo,
Cjelov njegov i svesilna ljubav
Od miline stvori se čovjekom,
Posadi se u prestolje divno
U visini nadomak oblaka,
Gdje svjetlije sjaje blago sunce,
Gdje se žamor svjetova razbira
Kao bajna svirka iz daleka,
Bog pogleda plod ljubavi svoje,
Bog pogleda čovjeka pjesnika.
Tad uzdahnu i sam sebi reče:
To je naša slika i prilika.
Al' je čovjek nevjera nestašna,
Ob'jestan se Bogu iznevjeri,
Sa prestolja silazi na zemlju,
Blato muti, kroz trnje se vere,
Rukam tjera maglu sa očiju,
Pa zaplače zdvojno, očajano;

Poželje li opet svog prestolja,
Blago njemu, prazan na njegov čeka!
Očaja li, kukavan do kraja,
Jao mu se i teško ti mu se,
Bit mu dosta i blata i trnja!
I Melka je smamila pjesnika,
A svojijem okom plamenijem
Sa prestolja nebeskog prozora
Na tu tamnu i čemernu zemlju...
Žali Maru, žali nesretnicu,
Ali žali i Melku djevojku
Sa garišta, sa njenoga srca. -
Čim je njega ugledao Adel
U svom dvoru gosta rijetkoga
I u obraz promotrio s bliza,
Svojem jadu sjetio se mahom!
Rad bi čuti, kakve nosi glase,
A za glase ne smije da pita,
Jer ih vidi crne i žalosne.
A kad začu da boluje Mara,
Niz lice je suze oborio,
A od brata je molio nauku,
I molio svjeta i pomoći;
A kad vidi, u brata ih nejma,
On umuknu kao stanac kamen
I poniknu čelo namršteno.
Nije mogo pjesnik to da gleda,
Mlado momče u čelo poljubi
I otiđe, reko bih da plače.
Sad da vidiš jasnoga Adela,
Kako se je bolan uzmučio,
I kako se u licu mijenja!
Tužan misli misli svakojake,
Čas uzdahne, čas zaškripne zubi,
Čas zaplače ko dijete malo.
Pa on uze pero i hartije,
Na koljenu piše uzdišući:
"Bog ti bio u pomoći, Maro,
A i tebi, a i meni, Maro,
I sa zdravljem, dušo, i sa srećom!
Ja znam, sreće bez tebe mi nejma,
Nit mi ima bez tebe života,
Jer ja tebe i od sunca volim,

Volim tebe no svijet unakrst,
Volim tebe no rođenu mater,
Volim tebe nego vjeru svoju;
Ja ću s tebe da svoj život dadem
Ja ću s tebe vjeru da ostavim,
U koju sam vjerovao dosad,
Kuju mi je vjerovao babo,
A za tvoju, dušo, krasnu vjeru.
No se moli, dušo, roditeljem,
I moli se svojoj miloj braći,
I moli se svemu rodu svomu,
Da te meni poklone dušicu,
Da ne gineš, dušo, u toj kući,
No da sretna život sa mnom živiš."
Knjigu skiti, rajske oči smisli,
Kojeno će da čitaju knjigu,
I pomisli na bijele ruke,
Kojeno će razmotati knjigu,
Pa uzdahnu i poljubi knjigu,
I spremi je u njedra do srca.
Ali što će stara majka kazat,
Kad začuje za jedinca svoga,
Šta od sebe samovoljan radi,
A njoj staroj, a njoj dobroj majci,
Baš ni puste ne htje spomenuti?
Hoće jadna tužit, jadikovat,
Hoće suzama sina proklinjati,
Hoće tužna u grob svaliti se,
Da rad koga, već rad sina svoga,
Kog je jednog još imala svoga!
Čelik nije tvrđi na kremenu,
Nego što je čovjek mucu svakoj,
Pa Adelu i ne puče srce,
Kad na staru pomislio majku,
No je njemu procvililo srce;
Ode grlit svoju staru majku,
I cjelivat svoju milu majku:
"Nemoj, majko, tvog Adela kleti,
Jerbo sam ti ja nesretan, majko!"
Sirota se jeste začudila,
Dvaput više jest se uplašila.
"Živ mi bio i sretan mi bio,
Pratilo te svuda Božje oko,

Tebe majka klet ne može, sinko,
Ma joj oba oka izvadio,
Ma je staru konjem pogazio;
Al' se meni staroj, hudoj jao!
Tebe, sine, nesreća je snašla,
Il' je snašla, il' hoće da snađe;
Istuži se, milo, majci svojoj."
Ali Adel zada ranu majci,
Dobru majku on je uplašio, -
Sva protrne, u srcu ozebe, -
A ne može da je tješi jadnu,
Niti hoće da joj se potuži;
Već se trže iz majčina krila,
Pa poleti mučan na đogatu,
On poleti nesretnome Spljetu.
Dok dan pusti, da se tama spusti,
Optrko je ravno spljetsko polje,
Optrko je i tamo i amo;
Da je silnik pošao za njime
I njegovu poprimio pamet,
Bi za malo survo tri svijeta
I tri nova iz ništa stvorio,
Da se starom ne bi traga znalo,
Osim jedne krasote djevojke.
A kad zemlju burna noć pritisnu,
Munje stale derati oblake,
Grom mu silni duši odjekivat,
Kobnom Spljetu Adel pristupio,
I u Spljetu kobnom manastiru,
Na njem motri kroz prozor svijeće,
Pa je bolno zaklinjao srce,
Da mu kaže gdje Marija gine;
Vijerno mu valjda srce bilo,
Te izvadi pismo iz njedara,
Poljubi ga i dva i tri puta,
Omota ga o laku strijelu,
A strijelu zapne za tetivu,
I pošlje ga i miloj i dragoj.

PETO PJEVANJE

Vidje li tko nježan cvijet venut?
Vidje li tko žalosna anđela?
Vidje li tko nevinost gdje cvili?
Ako žali za nježnim cvijetom,
I uzdahne uz anđela tužna,
Uz nevinost ako prol'je suzu,
Nek s' ne boji noći što je tiha,
Nek s' ne boji noći što je tamna,
Krotko Bogu neka se pomoli
Za dušice koje s' tugom bore,
I za srce koje mlado gine,
Pa nek stupi tiho u ćeliju.
Je l' svijeća tude sama živa?...
Kleči djeva jadna uz postelju,
Oborila isplakano lice,
A u tuzi ruke izlomila;
Na postelji... oj da krasne smrti!
Tko se ne bi utekao Bogu,
Da ne budi djevu iz pokoja!
U svilenoj raspletеноj kosi
Leži nježna glavica od voska
Kao nagnut pupolj b'jele ruže,
A klonule nuz tijelo ruke.
Al' to djelo smrti bit ne može,
To je slika pokoja anđelskog,
Tom snu rajska odgovara java.
Ali zašto sad rastvori oči?...
Neveselo kako s' osmjehnula!
"Ne ču l', sestro, Adelova glasa?
Što je ono Adel govorio?...
Ivanice, oj sestro jedina!"
A sestrice tužna suze roni,
I cjeluje slatke seje ruku:
"Zar ga, sestro, još ne zaboravi?"
Osmjehnu se nesretna djevojka
I pogleda sestricu do sebe,
Al' pogledom sjetno prigovara:
"I ti jedna sestra ne vjeruješ,
Da ne mogu mojim srcem vladat?
Ta da sam ga mogla zaboravit,
S tebe, sestro, zar ne bi jedine?"

Al' će mene crna zemlja kriti,
A srce će, strah me, za njim čeznut...
Ali zašto, sestro, tako plačeš?"
I sestrice mile ruku stisnu,
Pa uzdahnu i oči zatvori;
Al' iz oka viri tajna suza.

Opet nastaje zadugo tišina,
Ivanica glavu naslonila
Nuz bolesnu sestricu klečeći,
A Marija kan' da opet spava.
U tišini čirak dao glasa,
Što j' kanulo voska sa svijeće,
Bolesnica jadna plaho s' prene:
"Ivanice, imaš li to pismo?
Piše l' opet da će se pokrstiti?
Al' ga nemoj ocu kazivati,
Jer ti znadeš da mu pravo nije...
Ivanice, a šta je to bilo?
Ne ču l' i ti, kako j' udarilo,
Ko kad pade strijela sa pismom?"
Bi je sestra rado utješila,
Bi je rado snima otimala,
Al' ne znade do jedno - plakati,
I Bogu se slaba utjecati.
"Maro, Maro, daj se moli Bogu,
On je dobar, on će se smilovat."
"Zar ga, sestro, molila nijesam?
Nesretnice, zar ga ti ne moliš?
Al' ja moram da sam jako gr'ješna;
Nu što mene ne će da usliša,
Tebe dobru zašto da ne čuje?
Oj da tvoje neima žalosti,
U polak bi moja laglja bila!"
Pa uzdahnu i zatvori oči,
Ivanica glavu naslonila
Uz sestricu na Boga misleći,
A Marija kan' da opet spava.

Opet nastaje zadugo tišina.
Uranile bijele koludre,
I tankijem glasom zapojale
Naredomce tu jutrenju svetu;

Odjekuju daleki hodnici
Neveselom jekom svetog pjenja,
A bolesna nesretna djevojka
Tužno sanja, plahe roni suze;
Ona sanja da to Adel pjeva
Kobnu onu pjesmu na pazaru;
Prigrllila u snu svoju seku,
A protuži kroz plač ko na javi:
"Roditelji hoće me prokleti,
Hoće mene braća odbaciti,
Šta da radim sa životom, ne znam!
Ivanice, svjetuj tužnu sestru."
Bolna sestra jedva odgovori:
"Ne će tebe proklet roditelji!"
Bolesnica iz sna se probudi.
"Mislila sam da to Adel pjeva!"
To izusti i teško uzdahnu,
Al' ne mogla suze da ustavi.
Nju će tješit njena mila seja:
"To pjevaju pobožne koludre,
Bogu s' mole da ti zdravlje vrati."
Glavom kreće nesretna devojka:
"Nek s' ne mole Bogu da ozdravim,
No za dušu moju neka mole,
Da Bog skine s moje duše grijeh,
I da skine kletvu roditeljsku.
Oj blago se, tko mrijeti može,
A za kletvu ne zna roditeljsku!
Al' se meni kuku navijeke!"
To dočuli brzo roditelji,
I dočula braća bolesnice,
Dotrčali tužni i žalosni;
Kad zglodaše bijedno dijete,
I sestricu uz nju ugledali,
Kako tuži i moli se Bogu,
Svi jauknu i redom protuže
Četri brata jedan do drugoga;
A u oca srce od kamena,
Nit' protuži, niti prol'je suze.
Pogleda ga nesretno dijete,
Pa od straha oči oborilo.
Al' najmlađi bratac k sestri stupi,
Ludo d'jete od četrnajst ljeta,

Suze roni i sestricu tješi:
"Zar je tebi, sestro, tako teško?
Oj kaži mi svoje muke, kaži,
Ne bi li ti štogod laglje bilo!"
Zahvalnijem, radosnijem okom
Bolna sestra milo pogledala
Svoga braca, milosnog ljubimca,
Ganutijem, slomljenijem glasom:
"Zar, Iviša", šapne, "tvoju sestru
Jošte, brate, svojom sestrom zoveš?
Ti me dakle ipak ne zataji?
Kako mi je, slatki, sada laglje!
Oj da mi jošte jedno čuti,
Jedno breme sa srca još skinut,
Sretno bih ja tada umirala!
Al' te molim svačim na svijetu,
Negdašnjijem našim milovanjem,
Ti oprosti svojoj tužnoj sestri,
I zamoli, zaklinjem te, brate,
Tvoju braću, moli, da m' oproste;
A da mogu, jadna, da se dignem,
Pa da panem na zemlju pred oca,
Da mu noge jadna ljubiti mogu,
I plakati, grijeh da m' oprosti,
Dok mi ne bi jadnoj oprostio!"
Od žalosti kamen bi proplako,
Kamo l' ne bi ne jako dijete;
Cvili, pišti, za srce ujeda,
Pane starcu ocu oko vrata:
"Zar joj, ćako, oprostiti ne ćeš?
Zar je, ćako, blagoslovit ne ćeš?"
Na to se je starcu ražalilo,
Oborio niz turobno lice
Oborio nekoliko suza,
Ruku metne na glavu mjezimcu
I izusti drhćućijem glasom:
"Da nam svima Bog oprosti gr'jehe,
I blagoslov da nam udijeli,
A ja sam joj gr'ješan oprostio,
I dajem joj otac svoj blagoslov."
Svi jauknu: "Bog ti oprostio!"
Svi jauknu: "Božji ti blagoslov!"
Ali gdje je srca materinskog?

Naricati stala iza glasa:
"Tko ti ne bi, sinko, oprostio?
Tko ti ne bi svoj blagoslov dao?
Tko te ne bi srcu prigrlio?
Tko je prvi poslušao majku?
Tko je bolje milovao majku?
Ta ti si nam bila radost naša,
Crn se mravak na te tužit ne će,
Već dušmani, Bog ih isplatio,
Tebe su nam, sinko, zavidjeli,
Zavidjeli nama sreću našu,
A naudit pred Bogom ne mogli,
Pa se vražjim činim utekoše,
Nevino ti srce opčiniše;
Al' Bog dobar oblasti im ne da
Ne će svoje on zaboraviti:
Ti si Boga, sinko pomislila,
A paklene čine nadvladala,
A Bog ti je dobar oprostio,
A kamoli oprostio ne bi
Tebi, sinko, mati, otac, braća?"
Ne prestaje stara mati tužit,
Al' djevojka nesretna ne čuje,
Radost joj je obasjala lice,
Od radosti trome sklopi ruke,
I pomisli: "Bože, hvala, hvala!
Gorka muka spade s moga srca!"
Al' i radost umori nesretnu,
Pa je teški nadvladao sanak.
Je l' taj jedan sanak, tajni Bože,
Sva naknada nesretnom djetetu
Za tolike muke probavljene,
Za tolike suze proljevene?
Prohujalo čemernijeh dana,
Prohujalo još gorčijeh noći
Preko nježna nevinoga stvora,
Bez utjehe svake, bez obrane,
Na hiljade ko kada poleti
Krvožednih dušmanskih hatnika
Preko nježna kitna perivoja,
Kad najljepše sve sam cvijet biva,
A zaklona nejma ni ograde;
A da radost jedinu uživa

U bijedne snage ne imade!
Blago s' onom tko dospije kraju!
Ali Mara još ne stiže svome.
Žalostivo zazvoniše zvona
Po spljetskijem mnogijem crkvama,
Da hrišćane bude na uranku,
Da spomenu, Boga da pomisle;
Glas žalosni udara u srce
Roditelja, braće bolesnice,
Jauk jedva uzdržati mogu,
Ali suze držati ne mogu.
Jesu l' zvona bolnu probudila?
Je li tugu milih osjetila?
Probudi se... tromijem očima
Svoje mile razgleda po licu...
Je l' istina da se smilovaše,
Da joj njezin grijeh oprostiše?
A kada se sjetila zaista,
Još je jednom Boga pomislila,
Još mu jednom reče skromno: hvala,
Al' osjeti da za dugo nije,
Pa se stala svojinom opraštati:
"Dragi ćako! još te jednom molim,
Zaboravi grijeh kćeri svoje,
Uvrijediti tebe ja ne htjedoh;
A hvala ti na dobrotu tvoju,
I hvala ti na nauke tvoje.
Slatka braćo, na ljubav vam hvala,
I na milost i na njegovanje,
Kojim ste me negda njegovali.
Majko moja, ta nemoj mi plakat,
Tvojem srcu i milosti tvojoj
Evo tebi Ivke, bolje kćeri,
Ona tebe ožalostit ne će.
Ivanice, sestro oj jedina!
Kako tebi da ja kažem: hvala?
Imala si jednu jadnu sestru,
Al' da plačeš s njome i da tužiš;
Al' ćeš, dobra, meni oprostiti.
Poljubi me jošte jednoč živu...
Nemoj za mnom, sestro, tugovati,
No se dobrom ti pomoli Bogu,
A za pokoj duši sestre tvoje.

I Bog tebe hoće uslišati,
I tebe će, draga, utješiti,
Jer nijesi ko sestra ti gr'ješna..."
I ne mogla dalje da govori,
Već očima utiče se Bogu.
Oj moli se Bogu, jadna, moli!
U njegovom očinskomu krilu
Tvoje srce žedano ljubavi
Ljubit može, a da nije grijeh!
Oj moli se Bogu, jadna moli!
On te ne će od sebe odbacit,
Ko što braća, ko što roditelji,
Jer on dobar Turčina ne mrzi!
Oj moli se Bogu, sirotice,
Uvelomu cv'jetu on je rosa,
On je trava bolesnoj ptičici,
Bistar potok žednome jagnješcu!
Oj moli se Bogu, jadna, moli!
On će dobar tvoju suzu otrt,
On će tvoju izliječit ranu,
On će srce tvoje utješiti!
Al' po zemlji šta se još obzireš?
Što bi jošte kazala svojima?
Jošte jednom da s' sa milim praštaš?
Još da jednoč svojoj miloj sestri
Riječ zadnju ljubavi izliješ?
Podaj, Bože, sirotici snage,
Da potonju želju izreć može!
"Nemojte mu, molim, zla činiti!...
Sestro, hvala!... molite se za me!..."
To izusti, pa zamalo zamri,
Pa uzdahnu: "Bože, smiluj mi se!" -
S tijem dušu spokojno izdahnu.

Turobnijem zvukom ječe zvona
Po prostranom Spljetu na sve strane,
A diže se malo i veliko
Manastiru blažene Marije,
Da otprati nesretnu djevojku
Sa svijeta lažnog na istinu.
Gdje god sretne milo svoje drago,
Gdje god sretne bliži svog bližega,
Gdje god sretne poznat poznanika,

Svatko reče: "Oj bijedna Mara!"
I uzdahnu: "Sirota djevojka!"
I zaželi: "Laka joj zemljica!"

Na bijelom odru, srijed crkve,
U opravi crnoj koludrice
Mrtvo leži složeno tjelo
Skrštenijem rukam kan' da s' moli.
Snužden lijer blijedo je lice;
Ne bi reko da je smrtni plijen,
Već bi reko: nevinost počiva.
Što j' nesretnoj najmilije bilo,
Cvijećem je posuta nedužnim,
A vrh glave bijelijeh ruža
Ispleteni položen vijenac.
S jedne strane plače tužna mati,
S druge strane plače jadna sestra,
A na blizu plaču otac, braća,
A pritomni svatko suze roni
Gledajući i mrtvu i žive.
Svatko plače i srcem se bori,
Da ne pišti, da mah ne preotme;
U žalost se tope kao tamjan,
Što bez šuma ide u visinu,
Ko svijeće premnoge što gore,
A od sebe glasa čut ne daju,
Jer sad s Bogom sveštenik govori,
I živu mu žrtvu prikazuje,
A za vječni pokoj nesretnice.
No kad Božjeg sluge glas umuko,
I crna se rastvorila raka,
Gdje će jadna vijek boraviti,
Protužilo i mlado i staro,
Zajauknu otac, mati, braća;
Ali Ivka, pretužna sestrice,
Zagrlila svoju mrtvu sestru,
Hladno lice svoje sestre ljubi,
I nariče kao kukavica:

"Nemojte nas rastavljati,
Slatka braćo!
Dvije sestre jedinice,
Jadna sestro!

Sahranite mene s njome,
Kukavicu,
U tu tamnu, hladnu kuću
Navijeke,
Da vijekom nuz nju plačem
Jedinicom,
Jer je dosta oplakati
Ja ne mogu,
Dok se ne bih pretvorila
Sva u suze.
Ta da mi je poludjeti,
Nesretnici,
Da te tako zaboravim,
Jao meni!
Milostivo tvoje srce,
Slatka sestro!
I ugodni tvoj razgovor
Nekadašnji,
I veliku tvoju tugu,
Rano moja!
I preteške muke tvoje,
Mučenice;
Da s' nijesi ni rodila,
Kamo sreće!
Il' da ti je srce bilo
Od kamena;
Jer umilno srce tvoje;
Golubice,
Ljutim ranam izraniše,
Bog im prosti;
Jer mi istom poče cvasti,
Moj cvijete,
A već si mi uvenula,
Tugo moja!
Nemojte nas, molim, braćo,
Rastavljati,
Jer ne mogu bez nje biti,
Dok sam živa.
Ta ne daj im, mila majko,
Kćeri svoje,
Ne daj, ćako, Mare svoje,
Mjezimice;
Zar dajete, braćo, sestru

Navijeke?
Oj još malo da čekate
Sestru njenu,
Dokle u njoj srce pukne
Od čemera.
Al' mi ne će da vjeruju,
Nevjernici!
Bar pustite da poškropim
Suzam svojim
Taj ledeni teški kamen,
Kam je meni!
Ne bi li joj laglje bilo
Počivati,
Jer je njojzi neobično
Samoj biti,
A da sestre ne osjeti
Blizu sebe;
Al' te sestra ne ostavlja,
Oj jedina,
Dokle bude mogla s oka
Suza teći,
Nit ostavlja ovog doma
Žalosnoga,
Gdje si, dušo, mladost svoju
Prokukala,
Niti ruho koludričko,
Crnoj meni,
U kojem smo drugovale
Dvije sestre,
I Bogu se utjecale
U nevolji."

Tako tuži osamljena sestra,
A ne sluša sjetan očev savjet,
Ni majčino bolno previjanje,
Niti što je braća suzama mole,
Da s' okani kobna manastira,
Da im srcu ne ponavlja jade,
Da im bude sestra od milosti.
Ona drži vjeru svojoj tuzi,
Čitav svijet zaboravi mlada,
Al' ne mogla tugu zaboravit,
Niti hladnu ploču suzama škropit,

Gdje počiva nesretna sestrice,
Nit' promišljat sjetno neveselo,
U ćeliji pustoj crnu prošlost,
Niti može srcu odoljeti,
Da ne sluša pjevati ulicom
Svako veče žalostivu pjesmu,
Što je ganut pjesnik zapjevao:

"Grličica naša tuži
Sjajnog perja - B'jedna Mara!
Od nekuda dođe lovac
Iz daleka - B'jedna Mara!
I obrani grličicu
Srijed srca - B'jednu Maru!
Ostavi je otac, mati,
Siroticu - B'jednu Maru!
Smilovat se ne htjedoše,
Tvrda srca, - B'jednoj Mari!
Vidat ranu propustiše
Jadne, bolne - B'jedne Mare!
I uginu grličica,
Mila naša - B'jedna Mara!"

ŠESTO PJEVANJE

Noć prekrila i dolu i brdo,
U Klisu je ićindija prošla,
Samo stričak što po polju striči,
I zvijezde što se svjetlucaju.
Na nečija vrata zakucalo
Na odmorce nekoliko puta.
Netko pita: "Tko kuca na vrata?"
A tko kuca moli i govori:
"Živa da si, Adelova majko,
Daj prenoćit putniku tucaku
Za lijepu sreću sina svoga."
Stara zove slugu Ibrahima,
Kako zove, rekao bi, kroz plač:
"Ibrahime, id' otvori vrata,
I nahrani putnika tucaka,
I sknadi ga gdje god da prenoći."
Kad je putnik s Ibrom večerao,

Ibro nutka i putnika motri,
Često motri pa ga i upita:
"Ma ja dvaput ništa ne vidio,
Prvi put mi, putniče, nijesi!" -
"Ti si s agom u Spljet silazio,
Tamo mi je i plakat i jaukat,
Tamo mi se od bola nasmijat,
Tamo s' mogo o meni zapeti,
Ako živ me ne ugleda jednom
Kod svog age Seimović Ade,
Ev' u kući, a drugdje nikamo;
Al' je aga još tad živovao,
Bilo ga je čuti i vidjeti,
A sad evo nije njega čuti,
No je čuti opalu staricu,
Što tijelo mrtvo jedva vuče!
Kod kuće je, reče, ne putuje!
Čisto nije, e da Bog da slago,
Il' boluje ili jadikuje."
Ibrino se namrštilo čelo,
Odgovara putniku zlovoljan:
"Nemoj, brate, zla ni spominjati,
Jer ne može donijeti dobra,
A moj aga, žalibože mladost
I ljepotu krasnu i bogatstvo,
Okupio nekog jada mislit,
Kom ne može da uhvati kraja,
Pa onako gine i opada:
To je njega već odavna snašlo
I nikad ga ostavilo nije;
Ali što je zagustilo danas,
Malo, malo, pa propast svijeta!
Noćas ga je nešto ošinulo,
Čisto nije, ja bih glavu dao,
Jer od zore stao ga je jauk
I stali ga uzdasi i muka,
Previjanje i lomjava ruku.
Starica se jedna uplašila,
Poginut će, da baš drukče nije,
Pa i sama stala jaukati,
Stala sina svoga preklinjati,
Da bar vidi, šta mu je i kako,
Misli l' bolan majci poginuti,

Misli li je u crno zaviti,
Da mu mrtvu bar zatvori oči;
Al' on sobe svoje ne otvori,
Kamo l' koga da pripusti sebi,
Kamo l' štogod da b' okusit htio.
Vjeruj Bogu, dobro biti ne će."
Zamalo se zamislio putnik,
Pa uzdahne i kazuje Ibri:
"Umoran sam, brate, a kasno je,
No ti pamti što ti sada kažem,
Ako želiš tvomu agi dobra;
Sjutra rano za puta sam gotov,
Pa urani Adelovoj majci,
Ti joj kaži, ja lijeka znadem,
Od kojeg bi Adel ozdravio,
Njoj sam rada da kazujem lijek. -"
Ibro oči rastvori od čuda,
Maše glavom, ne će da vjeruje,
Sve pogleda tog čudna putnika.
Kad ujutro prije jarka sunca,
Al' eto ti rasplakane stare,
Kako plače, ne govori ništa;
Nju mi putnik uzima za ruku
Pa joj kaže, gdje ne čuje nitko:
"Oj starice, ne boj mi se ništa,
Bog će dati, sve će dobro biti.
Adel ti je poginuo bio
Za lijepom Vornića Marijom,
Kojano je jutros izdahnula
U tamnici jedna manastirskoj.
Njih su dvoje živjeli daleko,
Koliko je od Klisa do Spljeta,
Al' su srca kucala zajedno.
Zato ti je Adel tužan bio,
Dok je Mara jedna bolovala,
A svijet mu danas potamnio,
Što se život stamnio sirote.
No starice, čini što ti kažem.
Ti mi nemoj koriti Adela
Radi mrtve sirote djevojke,
Da mu na jad gore ne pristaješ,
No ga pusti, da još danas plače,
Dok za suncem suton ne nastupi,

Svako srce tad uzdiše samo,
Tad će Adel najtužniji biti;
Ti otiđi do njegovih vrata,
Pa protuži na glas za djevojkom,
Štono bila cvijet djevojaka,
Štono bila srca golubinjeg.
Tad će ti se Adel potužiti,
A kad prođe nekoliko dana,
Kad mu srce malo poprisvojiš...
Al' šta bi ti više govorio?
Pametna si, stara i razumna;...
Za njim gine jošte jedno zlato,
Gine Melka iz Konjskog dizdara;
Kako znadeš i tješi ga tako,
A kada ga vidiš utješena,
Spomeni mu mene prijatelja,
Spomeni mu iz Spljeta pjesnika."
Što je pjesnik staroj govorio,
To je stara uprav učinila.
Pusti sina da plače u miru,
Da se dosta čitav dan istuži,
A kada je nastupila nojca,
Kad uzdiše svako srce samo,
Sjedne majka Adelu do vrata,
Protužila kano kukavica,
Previjala kano lastavica
Za Marijom nesretnom djevojkom,
Što je bila cvijet djevojaka,
Što je bila srca golubinjeg,
Odabrana ljuba Adelova,
Nje starice povoljna zamjena,
Odabrana ali nesuđena.
Kad to čuo žalostivi Adel,
U čudu je bio, al' zamalo;
Same krupne niz obraz poteknu,
Srce mu se jače nadimalo,
Pa ne mogo srcu da odoli,
No poleti svojoj dobroj majci,
Svoju slatku zagrlio majku,
S njom se mladan slatko naplakao,
Njoj je tužan rane pootkrivo.
Ali majka mudra bješe glava,
Ne će ništa prigovoriti sinu,

No sve žali za mrtvom djevojkom,
Dok je svoga osvojila sina;
A kada je osvojila sina,
Propustila dana i nedjelja,
Dok će jednoč svome sinu kazat:
"Slatki sinko, ti poslušaj majke,
Imam roda u kršnom Broćancu,
U životu još da ih pohodim,
Jer osjećam: za dugo nijesam;
A sjutra je petak, biva svetac,
Baš poželjeh da sjutra otiđem;
Da ti hoćeš otpratiti majku!"
Kako ne će Adel majku pratit?
Mahom daje sve spremati na put,
A sjutra je rano uranio,
Da starica ne će čekat majka.
U zoru su još za rosna hlada
Pošli dvoje s mirom putovati,
A kad suncem stigoše u Konjsko,
Al' iz Konjskog jato djevojaka,
Kao jato žubor-golubova
Prošetalo po toj tihoj rosi;
Vragolaste smiju se i šale,
Jedna drugoj hitra dotrkuje
Kao hitre košute u gori;
Samo jedna što je zaostala,
Nit' se šali s drugam, nit' se smije,
No za njima ide nevesela.
To smotri la Adelova majka,
Pa se njojzi to na čudo dalo:
"Bože dragi, sirote djevojke,
Il' je bolna, il' je hude sreće?
Da je bolna, kod kuće bi bila;
Mora jadna da je hude sreće.
Il' je hude sreće s roda svoga,
Il' je hude sreće s dragog svoga;
S roda svoga i Bože pomozi,
Nekako se i zakrpat dade,
Ali s dragog teško se i jao,
Tu melema nejma do jednoga:
Tko obrani da i vida ranu."
A kada su stigli pram djevojke,
Tiho jaši, djevojku pozdravlja:

"Pomoz Bože, samotna djevojko!"

Djevojka je upoznala glasa,
Pod koprenom plaho se zažari,
Digne oči da pogleda staru,
I pogleda Adela do majke,
Pa odzdravi stidno i plašljivo:

"Bog do dobro, ugledna kaduno!"

K staroj stupi, u ruku je ljubi,
A starica koprenu odigne
Sa rajskoga lica djevojčina.

"Oj kakvo je to ubavo lice!"

Starici se ote od miline

I djevojku poljubi u čelo,

A milo joj pomilova lice;

Lice gleda, a djevojci kaže:

"Odavna te ja ne vidjeh, sinko,

Ala si mi izrasla krasota!

Izrasla si eto za udaju,

Blago s' onom tko će te ljubiti,

I majci mu koju ćeš zamjenit!...

Jesi li mi komu vjeru dala,

Jesi li mi koga usrećila?

Il' se smišljaš, da kom vjeru zadaš?...

Ti si mene s nogu majkom zvala,

Ti se stidiš, a nejmaš od koga,

No ti kaži ko rođenoj majci."

Al' djevojka plašljiva i stidna

Oborila zemlji žarke oči,

Malko ćuti, pa govori sjetno:

"Nijesam se, majko, zavjerila,

Nit' se mislim udavati jedna.

Ja sam, majko, odviše nesretna!

Imala sam sestru nadaleko,

Nerođenu kano da rođenu.

S njome sam se jedna upoznala,

S njome sam se dobrom posestrila,

Al' sam s njome malo drugovala.

Moja su je braća pozlobila,

S njome su me živu prikorili:

Nije vjera kauraska ko turska!

To je mene u srcu boljelo,

To je mene trovalo u duši;

Ali ni tu, majko, zla ne bilo,

No se jadna razbolje sestrice,
A ja ne sm'jem tješiti bolesnu,
Ja ne smijem ponude nositi,
Ja ne smijem sestru pohoditi!
To je mene boljelo još gore.
Al' bi i to pretrpila, majko,
Da od toga nije gore bilo;
No što sam se bojala najviše,
To je uprav mene jadnu stiglo:
Moja sestra, od muke preminu,
A s njome se oprostila nisam,
Niti sam je posula cvijećem,
Nit' joj hladno cjelovala lice!
Tad sam sama smrti poželjela;
Pa sam sebi jadna vjeru dala,
Za mojom ću kajati sestricom;
Ma se mlada nikad ne udala,
Za godinu udati se ne ću."
To govori, a suze prol'jeva.
To je staroj vrlo mučno bilo.
"Ljubičice, moja sirotice!
Bog da prosti...; al' mi kaži, sinko,
A gdje ti je posestrima bila?
Kako su ti zvali posestrimu?"
"U Spljetu je bila posestrima,
Kuku meni, daleko je bila,
A zvala se Vornića Marija!"
Tad zakuka starica kaduna:
"Jao Maro, jao čisto zlato,
Što učini nesretna djevojka!
Smrt je tebe jednu pokosila,
Al' je mnogo srce obranila;
Jer bijaše dobra i milosna,
Ime ti se čulo nadaleko!"
Zaplaka se stara i djevojka,
Al' što Adel plače, nitko ne zna.
Kad se rasta majka od djevojke,
Tiho jaši, mukom zamuknula,
Pa uzdahnu i kazuje sinu:
"Gdje je meni ono sretno doba,
Kad sam sama tako mlada bila,
Kad sam sama sestru milovala?
A sestra je za mnom uzdisala,

Ko što dragi uzdiše za dragom:
Kako smo se sestre milovale,
Jedna drugoj vjeru smo davale,
Sama jedna udavat se ne će,
No ćemo se zajedno udati,
U jedno se selo naseliti.
Mi se jesmo ujedno udale,
Al' se sestra udala u Konjsko
Za glavita dizdara iz Konjskog,
A ja sam se udomila u Klis,
U tvog babe Seimović age.
Nije prošla nedjeljica dana,
Da se sestre vidjele nijesmo,
A ne prođe ni dan u nedjelji,
Da s' nijesmo sestre pozdravile.
Al' zla nejma, sinko, bez vremena,
Nejma dana bez goraka sjemena,
A vrijeme radin neumoran
Brzo suče, suče, ne prestaje,
Dane suče, godine nasuče,
A godinam nasuče i život,
Malo suče, brzo ga dosuče.
Moja sestra bila blagoslovna,
Imala je od srca poroda:
Sve sinove, sama radost mužu;
Al' za sebe radost ne imala,
Ne imala kćerke od milosti;
Pa i tu joj nekad Božja stiže,
Porodila dvoje blizanaca,
Porodila Omera i Melku.
Radost bila, al' bila zamalo,
Razbolje se sestra na umrlo,
Kad je bila pri smrti sirota
U smrt gleda, za Melkom uzdiše,
Pa je meni tužna govorila:
"Slatka selo, moja prva vjero,
Umrtn ću ti, mene biti ne će,
Mojem mužu ostavljam sinove,
A Melka će ostat bez matere.
Tko će moju pomilovat Melku,
Tko će moju požaliti Melku?
Još imadem tebe jednu sestru,
U tebe se pouzdati mogu,

Ti ćeš biti mojoj Melci majka,
Jedinicu na tebe ostavljam,
Na sirotu zaboravit ne ćeš."
To izusti i dušicu pusti.
Ja sam, Melku, sinko, njegovala,
Njegovala, sinko, kao tebe;
Al' je mene jošte crnje stiglo,
Meni nesta vijernoga druga,
Nesta tebi tvoga dobrog babe,
Sada mi se svijet okrenuo;
Prma sestri, pram sirotoj Melci
Ja zgriješih odviše pred Bogom:
Ja tad na nju zaboravih, sinko."
Tako majka govorila sinu,
Govorila godinicu dana,
A Adel je pomalo uzdiso,
Uzdisao godinicu dana;
Majka broji sinove uzdahe;
Uprav ih je godinu brojila,
A kada se godina navrši,
Stade stara spremat se u Konjsko:
"Idem, sine, da ja vidim Melke,
Evo meni glasi učestali,
Navalili prosci njenom ocu,
Mnogi prosci iz mnogijeh strana,
Kažu, dizdar hoće kćer udati;
A ja ti se bojim za siročce,
Udat će se i prevarit će se,
Bit će ljuba, srećna ne će biti;
Ja bih rada da s' odužim sestri,
Idem ludu svjetovati Melku,
Ne bi li joj moj pomogo savjet."
Tad se ote Adelu od straha,
Ljubi ruku, pa zamoli majku:
"Ne daj, majko, da se uda Melka
Za drugoga do za sina tvoga."
A majka je jedva dočekala.
Nasmija se stara od radosti,
Pa uzima devet prstenova
I uzima dara svakojaka,
Što je davno spremila za snahu,
Ode prosit Melku krasnu djevu
Za Adela za svoga jedinca.

Stara prosi a dizdar je daje,
A Melka je stidna i radosna;
Od stida je oči oborila
Pred staricom i pred ocem svojim,
Od radosti brata zagrlila,
Zagrlila milosna Omera.
Uskoro su i svatovi bili,
Al' od svata nitko ne spomenu,
Ni uzdahnu za bijednom Marom.

BOTIĆEVE BILJEŠKE

1. Dujmovača vilinsko je vrelo - Ondašnji narod pripovjeda, kako su Spljećani, veliko i malo, bogato i siromašno, pošli litijom u Solin, da iskopane moći sv. Dujma, sadanjeg spljetskog pokrovitelja, svečano u Spljet prenesu u sabornu crkvu. Red je bio na gospodu da svetitelja na ramenima ponesu, ali kad će oni njega sa zemlje dići, koliko ih bilo i moglo se primati za sanduk, badava se uspinjali, sveca nijesu mogli da odignu, kamoli da ponesu. To je svakoga čudo i svetijem strahom zapanjilo i u narodu se digne veliki žamor. Svećenici pomisle, nije li možda svetitelju krivo, što ga sami ne nose, no ga predaju nečistijem svjetskijem rukama, pa pođu sami da ga ponesu; ali svetitelj ni njima se ne predaje, kao ni prvima; sa zemlje ga ni oni maknuti ne mogu. Tada stari jedan svećenik, mora da nije bio visokog čina, sijede glave a tople molitve, klekne pred svete moći i protuži, kako je sve pošlo tragom prokletstva i kako svetitelj ne može da podnosi, da ga se dodirnu griješne duše. Skupi se tada dvanaestero djece, što još ne može da znade za grijeh; iščitaju se molitve i ispjevaju se Davidove pjesme, pa će djeca nositi svete moći. I zbilja, djeci se predade! To je bilo 29. srpnja, dan vedar i čist, a sunce pripeklo što je moglo. Zato djeca u putu ožedne, a vode nije bilo na blizu. Ali divna najedanput čuda! Gdje djeca od žeđe protuže i na zemlju spuste svetiteljeve moći, dok joj se vode ne donese, izviri vir bistre čiste vode! Djeca se čudotvornom vodom okrijepe i odnesu sveca uprav u Spljet. Spljećani su odmah nad tom vodom nadzidali crkvu i prozvali mjesto Dujmovačom; i to ime ostade do danas.

2. 27. listopada 1571. - Dizdar (iz Klisa) otpremi pedeset konjanika u potjeru za našijem (Petrom Bačićem), i da ujedno sa Januševijem delijama protrču se do Spljeta. A kako su težaci izišli u polje da vide što je počinila štete noćasnja oluja, potpaze s brdeljaka konjanike kako idu, pa mahom dotrče i jave. Straže dobivši glas priprave se na doček, ma da ih je i malo bilo. U tome čuju i zapovjednici šta je i odlete. A kad se zametne boj, otrči Bačić, i koga vidi? Vidi Januš-bega, gdje se pograbi sa tri brata Vornića, on na konju, a oni pješke.

Dvoje ih klone i otpočinu, a najmlađi se držao. Ali Januš zamahne handžarom i živo ga rani u čelo, te padne. U to dopanu druga dva Turčina, da brane Januša itd. itd.

Vidi: Solitro, V. Documenti Storici sull' Istria e la Dalmazia. Str. 168.

3. Marjan, Kozjak, Suđurđe i Mosor su u spljetskoj okolici, po vrhovima najviše goletne, sam suri kamen. Marjan uprav od Spljeta proteže se zapadu pram Trogiru, i što on s juga, to Kozjak sa sjevera zatvara divni zaljev Kaštela od Solina do Trogira. Kaštela, nekada sedam kula = Castelli, sada sedam sela, leže u dnu Kozjaka poredana uz more od Solina do Trogira. Istočna strana Kozjaka, od Solina prema sjeveru, zove se Suđurđe, sveti Đurđe. Mosor, što filozofi izvode iz »Mons auri«, od Klisa i Solina proteže se prama istoku i na sebi drži negdašnju republiku Poljičku.

4. Selce Vranjica leži u dnu zaljeva kaštelskog blizu Solina na malom ostrviću, što u mirno doba komad uzidana puta veže sa kopnom. Vranjica je u doba naše pripovijetke spadala s okrajcima Dalmacije uz more pod Republiku mletačku, a Solin, dva koraka dalje, držali su Turci.